

Vervolging in rechten van inlandsche vorsten en hoofden op Java: artikel 84 regerings-reglement van Nederlandsch-Indië

<https://hdl.handle.net/1874/249132>

P. H. LE CLERCQ.

VERVOLGING IN RECHTEN

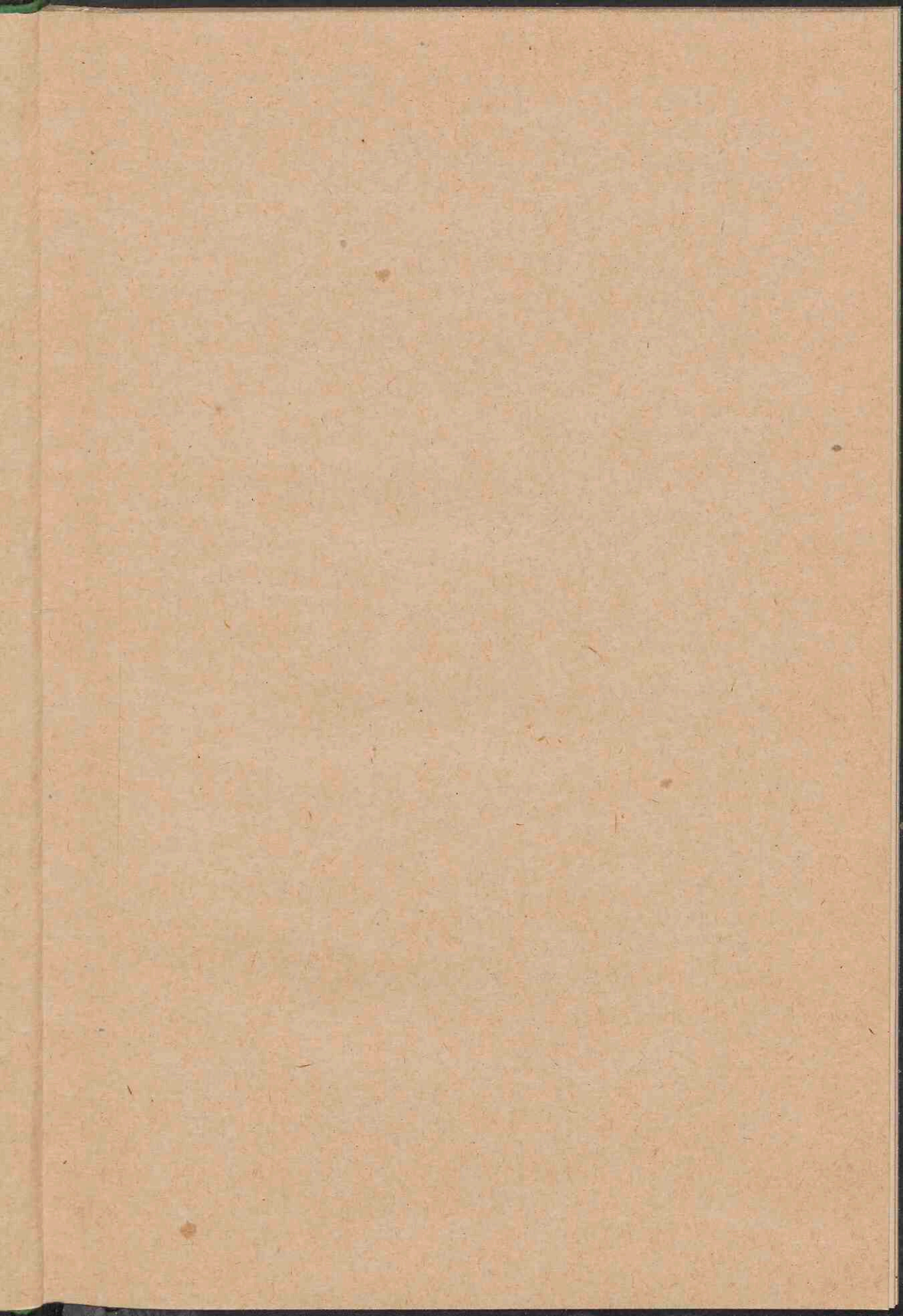
VAN

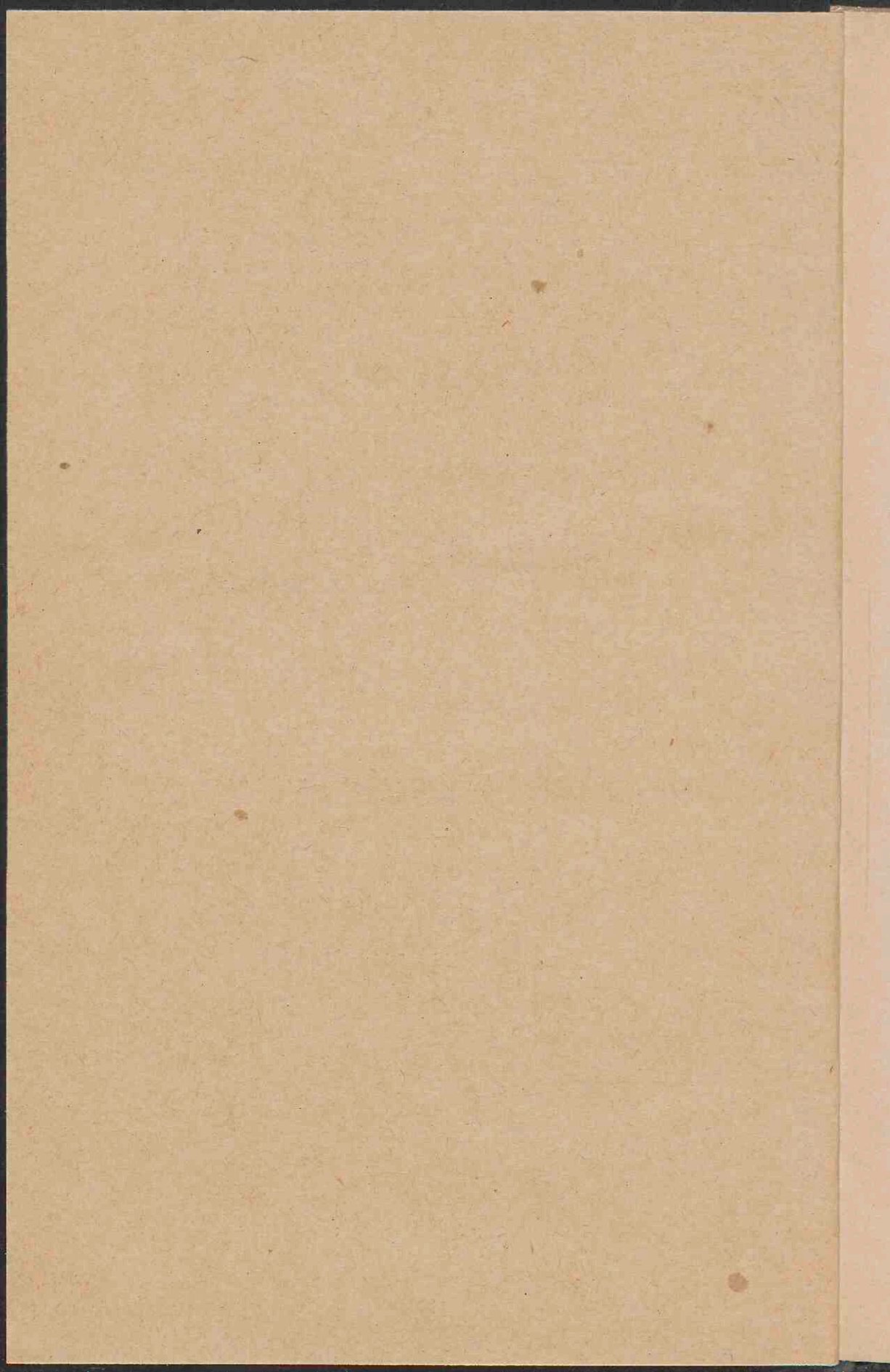
INLANDSGHE VORSTEN EN HOOFDEN OP JAVA.

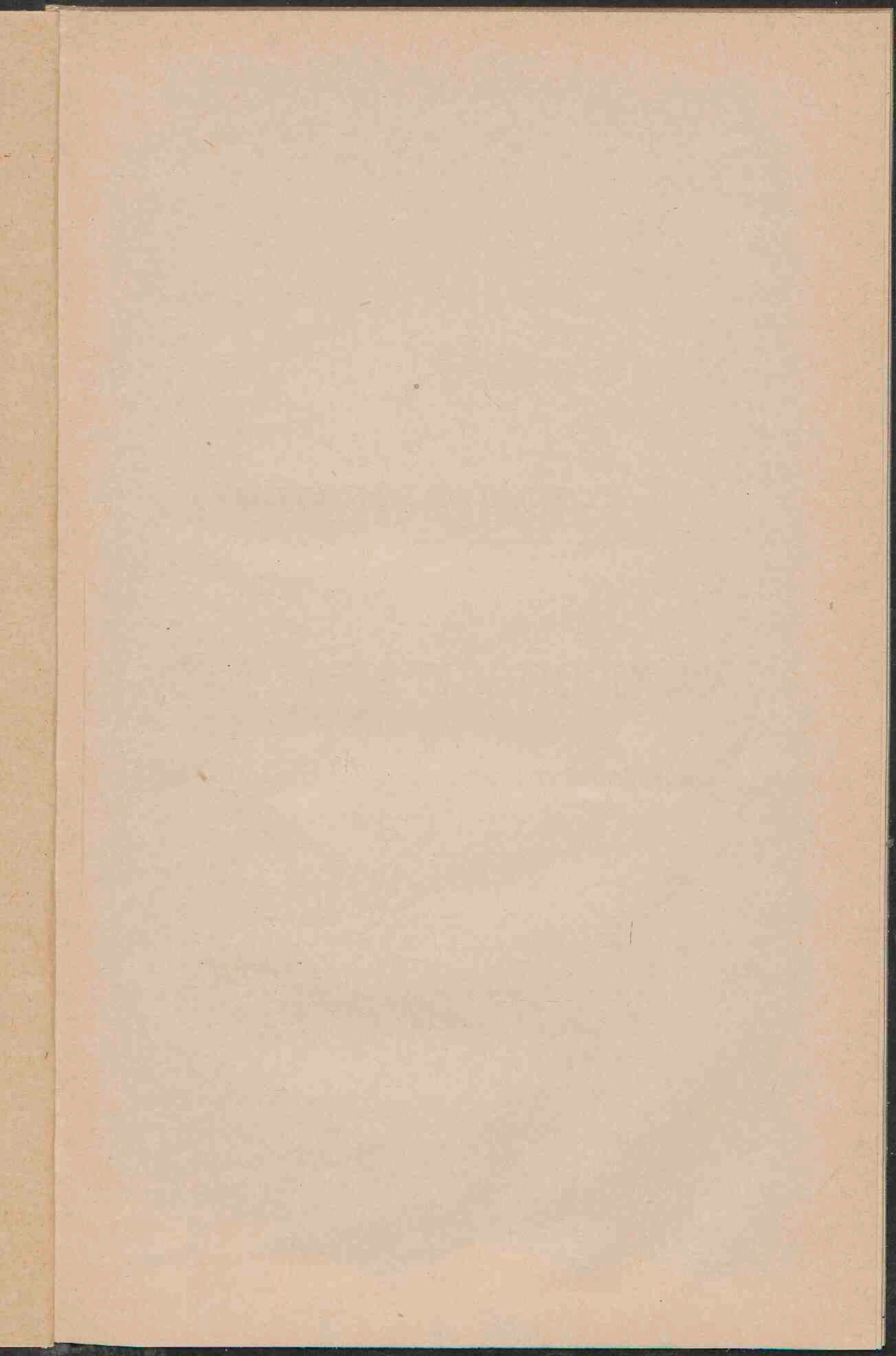
Artikel 84 Regerings-Reglement van Nederlandsch-Indie.

ss.
recht

VERVOLGING IN RECHTEN

VAN

INLANDSCHE VORSTEN EN HOOFDEN OP JAVA.

Artikel 84 Regerings-Reglement van Nederlandsch-Indie.

Diss. Utrecht 1881

VERVOLGING IN RECHTEN

VAN

INLANDSCHE VORSTEN EN HOOFDEN OP JAVA.

Artikel 84 Regerings-Reglement van Nederlandsch-Indie.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE

RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACTHIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. S. TALMA,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE.

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT,

EN

OP VOORDRACHT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op Maandag den 28sten November 1881, des namiddags te 3 uren,

DOOR

PIET HENRI LE CLERQ,

GEBOREN TE SENKAWANG (BORNEO).

UTRECHT,
DANNENFELSER & Co.
(G. METZELAAR.)

1881.

A A N

M I J N E N V A D E R

E N

M I J N E T A N T E.

Het zij mij hier vergund mijn hartelijken dank te betuigen aan U HoogGeleerde DE LOUTER, zeergeachte Promotor, voor de vele blijken van welwillendheid en bereidwilligheid mij betoond, bij het vervaardigen van dit proefschrift, en niet het minst aan U, hooggeachte Heer STOCKHAUSEN, voor Uwe vele en goede opmerkingen bij onze menigvuldige gesprekken over mijne dissertatie.

P. H. L. C.

I N H O U D.

	Bladz.
HOOFDSTUK I. GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT	1.
HOOFDSTUK II. VERHOUDING DER INLANDSCHE HOOFDEN TOT ONS GOVERNEMENT EN TOT DE INLANDSCHE BEVOLKING.	16.
<i>a.</i> Verhouding tot ons Gouvernement	16.
<i>b.</i> " " de Inlandsche Bevolking	22.
HOOFDSTUK III. BESCHOUWINGEN OVER ARTIKEL 84 R.R.	25.
A. Verlof tot Strafvervolging	25.
B. " " Burgerlijke Rechtsvordering.	34.
HOOFDSTUK IV. BESTAANDE RECHTSTOESTAND.	43.
§ 1. Art. 4 I. R. O.	43.
§ 2. K. B. van 1867, Ind. Stb. n°. 10	47.
§ 3. Bespreking van Art. 1 K. B. 1867.	54.

	Bladz.
§ 4. Procedure.	55.
§ 5. Quaestiën.	56.
§ 6. Besluit 24 Juni 1841, n°. 2. I. B. B. n°. 1181.	62.
§ 7. Art. 5 Overgangsbepalingen	63.
§ 8. Art. 414 al. 1 I. Str.vord.	64.
§ 9. Wijze van behandeling van verlof	65.

HOOFDSTUK I.

GESCHIEDKUNDIG OVERZICHT.

Staatkundige redenen, ontleend aan de eigenaardige plaats, welke de Inlandsche Vorsten en Hoofden in de Indische maatschappij innemen, hebben reeds in 1829 den wetgever er toe geleid, om aan het administratief gezag de beoordeeling voor te behouden, of zij in regten mogen worden vervolgd, en om hun eenen exceptioneelen rechter aan te wijzen ¹⁾.

Het vigeerend Reglement op het beleid der Regeering (Stb. 1855, n°. 2) heeft dezen exceptioneelen toestand bestendig in art. 84, luidende als volgt:

»Het verlof van den Gouverneur-Generaal, of buiten Java
»en Madura, van den hoogsten gewestelijken gezaghebber,
»is noodig tot het instellen van burgerlijke regtsvorderingen,
»en van vervolgingen tot straf tegen Inlandsche Vorsten en
»Hoofden, bij algemeene verordening aangeduid.»

Gaan wij de Geschiedenis van dit artikel na, dan zal men het te vergeefs in eenig Regeeringsreglement voor dat van 1854 zoeken. Voor het eerst komt het voor in het

---

1) Bijblad op het Staatsblad van Ned.-Indië. Nederburgh & de Waal. Dl. I. pg. 379.

1^e Ontwerp voor een Reglement op het beleid der Regering van Ned. Indie van den 29sten October 1851, als art. 72, nl.:

»Het *voorafgaand* verlof van den Gouverneur-Generaal, »of buiten Java en Madura, van den hoogsten gewestelijken »gezaghebber is noodig tot het instellen van burgerlijke »regtsvorderingen, en van vervolgingen tot straf tegen in- »landsche vorsten en *andere inlandsche personen van rang »en aanzien*, bij de algemeene verordeningen *bepaaldelijk »aangeduid.*»

Dit artikel 72 was overgenomen uit art. 4 van het Reglement op de Regterlijke Organisatie enz. in Ned. Indie, afgekondigd bij Publicatie van 30 April 1847, Stb. n°. 23 1). Het 2^e en 3^e lid van dat artikel nam men niet over, omdat in het Reglement op het beleid der Regeering alleen beginselen en algemeene voorschriften behoeven te worden opgenomen; het regelen der bijzonderheden liet men aan de speciale verordeningen. (Memorie van Toelichting.)

---

1) Art. 4. I. R. O. — Onverminderd de bestaande of later door den Gouverneur-Generaal te geven voorschriften, betrekkelijk het vragen van verlof tot vervolging in regten van mindere inlandsche hoofden, kunnen geene burgerlijke regtsvorderingen, noch vervolgingen tot straf, worden ingesteld tegen vorsten, regenten of andere inlandsche grooten en derzelve nabestaanden, noch ook tegen districtshoofden en andere inlandsche hoofden van aanzien, zonder daartoe vooraf op Java en Madura van den Gouverneur-Generaal, en in de bezittingen buiten Java en Madura van den hoogsten gezaghebber, verlof te hebben verkregen.

In geval de laatstgemelde het verlof mogt weigeren, zal hij van zijn besluit onmiddellijk kennis geven aan den Gouverneur-Generaal ten einde hetzelfde bekrachtigd, of de gevraagde vergunning alsnog verleend worde.

De teregtzittingen over zaken, waarin de genoemde personen, hetzij alleen, hetzij met anderen betrokken zijn, worden met gesloten deuren gehouden.

In het voorloopig verslag der Commissie van Rapporteurs drongen eenige leden aan op de weglating van dit artikel, daar zij daarin een begunstiging van personen uit meer aanzienlijke standen zagen, die, naar hun meening streed met algemeene beginselen van recht en gelijkheid voor de wet, terwijl anderen de bepaling juist voor zeer nuttig hielden, met het oog op het volkskarakter der Javanen, die licht het slachtoffer konden worden van bedriegelijke praktijken. Daarom wenschten zij die hooggeplaatste personen daarvoor zoo veel mogelijk te vrijwaren, ook opdat hun aanzien en gezag niet zonder genoegzame reden door eene rechtsvervolgning zou worden gekrenkt. Hiertegen voerde men weder aan, dat, dit aangenomen, de waarborg, die men op het oog had, door preventieve maatregelen tegen bedrog kon worden verkregen.

Wie, vroeg men, zijn de hier bedoelde »inlandsche vorsten en andere inlandsche personen van rang en aanzien»? daar het begrip van rang en aanzien toch zeer betrekkelijk en onbestemd is. Art. 4 Ind. Regl. Regt. Org. is zoowel in dit als in andere opzichten duidelijker en bepaalder.

Deze vragen kon de Regeering niet beantwoorden, daar het wetsvoorstel in de zitting der Staten-Generaal van 1851—52 onafgedaan bleef. In die van 1852—53 nogmaals, en wel bij Kon. Boodschap van den 4^{den} October 1852 aangeboden, werd het in de Afdeelingen der 2^e Kamer onderzocht, met dat gevolg, dat de Regeering in de laatste dagen der maand Maart 1853 in het bezit was van het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs, gedagteekend den 12^{den} dier maand. De sluiting der gewone zitting van 1852—53 op den 21sten April maakte op nieuw de inlevering van het wetsontwerp noodzakelijk. Het verschilde in eenige opzichten van het vorige, als een gevolg van de nauwgezette overweging der aanmer-

kingen vervat in het Voorloopig Verslag van 12 Maart 1853 1).

In dit 2^e Ontwerp, aangeboden bij Kon. Boodschap van 15 December 1853 werd art. 72 van het vorige Ontwerp gewijzigd, en luidde als art. 80, aldus:

»Het voorafgaand verlot van den Gouverneur-Generaal, »of buiten Java en Madura van den hoogsten gewestelijken »gezaghebber, is noodig tot het instellen van burgerlijke »regtsvorderingen en van vervolgingen tot straf tegen in- »landsche vorsten en *hoofden*, bij algemeene verordeningen »bepaaldelijk aangeduid.»

In de Memorie van Toelichting verklaarde de Regering zich geheel te vereenigen met de gronden ten betooge van het nut der bepaling in het Voorloopig Verslag aangevoerd. Volgens haar zouden hier preventieve maatregelen weinig afdoende zijn. Om nu de oplichting en de bedriegerijen waaraan de hier bedoelde personen maar al te dikwijls ten doel staan, tegen te gaan, was dan het eenige middel het verlot te weigeren. Hierin lag van zelf een middel tot voorkoming van het kwaad.

Art. 4, I. R. O. noemt reeds de Inlandsche Vorsten en Hoofden, eene opsomming dier personen zou hier, waar alleen het beginsel moet opgenomen worden, misplaatst zijn.

In het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs voor het 2^e Wetsontwerp zag men, dat, terwijl deze bepaling (art. 80), voor zoover het instellen van vervolgingen tot straf aannemelijk geacht werd, eenige leden bleven volharden bij het gevoelen, dat zij niet tot burgerlijke rechtsvorderingen mocht worden uitgestrekt, daar zij daarin

---

1) Mr. L. W. C. Kenchenius. Handelingen der Staten-Generaal en Regering, betreffende het Reglement op het beleid der Regering van Nederlandsch Indië, bl. 175. Dl. II.

de deur geopend zagen voor onbillijke vrijwaring tegen een gewoon burgerlijk rechtsgeding, voor stremming van den loop des rechts in het belang van enkele Grooten, ten nadeele hunner schuldcischers. Licht zou er een zeer ergerlijk misbruik gemaakt worden van het voorrecht hier gegeven aan die Grooten.

Anderen, lettende op den aard der Inlandsche Vorsten en Hoofden, die zich licht door arglistige personen tot uitgaven boven hunne krachten laten verleiden, hadden vrede met het artikel.

In een der afdeelingen vroeg men, of de woorden: »bij algemeene verordeningen bepaaldelijk aangeduid» op de burgerlijke rechtsvorderingen en de vervolgingen tot straf, dan wel op de Inlandsche Vorsten en Hoofden slaan. Ongetwijfeld op de laatste was het antwoord. Hierbij verwees men naar het ook in de Memorie van Toelichting aangehaalde art. 4 I. R. O. Dit laatste artikel, ook in eene andere afdeeling ter sprake gebracht, leidde daar tot de opmerking, dat, vooral sedert de veranderde redactie van het tegenwoordige artikel 80, de aanduiding van art. 4 niet meer met de bepaling van het reglement strookt. Men vroeg eene nadere *bepaalde* aanduiding.

De Regeering drong aan op het behoud van het artikel om de redenen in de Memorie van Toelichting en het Verslag zelf aangevoerd. Het motief van het verlof voor burgerlijke rechtsvorderingen vereischt, lag in de bescherming tegen oplichting en bedrog, terwijl in strafzaken de noodzakelijkheid van het verlof vooral op politieke overwegingen steunde. — Het woord »voorafgaand» viel weg als overtollig zijnde. ¹⁾ De woorden »bij algemeene verordeningen aangeduid,» blijkbaar slaande op de Inlandsche

---

1) Natuurlijk, wanneer ik verlof vraag om iets te doen, is het van zelve voorafgaand.

Vorsten en Hoofden, strooken volkomen met art. 4 van het Indische Reglement op de Regt. Org. De personen hier bedoeld zijn de Inlandsche Vorsten, voorts de Regenten en Inlandsche Hoofden van aanzien. De Regeering kon moeilijk eene meer bestemde aanduiding geven, daarom wenschte zij het woord »bepaaldelijk" te doen wegvallen, daar eene bepaalde aanduiding in elk geval in het Regeeringsreglement, dat alleen het beginsel vestigen moet, misplaatst zijn zou, terwijl de aanvulling der aanduiding bij nadere algemeene verordeningen altijd mogelijk bleef, zoodra de ondervinding de noodzakelijkheid daarvan aantoonde. — (Memorie van Beantwoording.)

In het 3° Ontwerp (gewijzigd Ontwerp van Wet tot vaststelling van een Reglement op het beleid der Regering voor Ned. Indie) overgelegd bij de Memorie van Beantwoording, naar aanleiding van het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs, vastgesteld den 22sten April 1854, veranderde ons artikel weêr van nummer, en werd n°. 87, terwijl de woorden »vooraangaand" en »bepaaldelijk" vervielen, zoodat art. 87 toen luidde:

»Het verlof van den Gouverneur-Generaal, of buiten Java »en Madura, van den hoogsten gewestelijken gezaghebber, »is noodig tot het instellen van burgerlijke regtsvorderingen »en van vervolgingen tot straf tegen inlandsche vorsten en »hoofden, bij algemeene verordeningen aangeduid."

Dit art. 87 kwam in de zitting van den 3^{den} Augustus 1854 ter beraadslaging in de 2^e Kamcr. Het ondervond hevige oppositie van den kant van de heeren van Höevell en Thorbecke.

De eerste bracht het in verband met het reeds aangenomen artikel 83. »Niemand kan tegen zijn wil worden afgetrokken van den regter, dien algemeene verordeningen hem toekennen." Dit is zoo volstrekt mogelijk uitgedrukt.

Hoe dit nu te rijmen met ons artikel, vooral als de Regeering art. 87 zoodanig opvat, dat, wanneer Inlandsche Hoofden verlangen terecht te staan wegens een door hen gepleegden misdaad, zij dan toch van hun rechter kunnen worden afgetrokken, door bij wijze van politieke maatregel verbannen te worden door den Gouv.-Generaal. Zoo wees spreker op een onlangs plaats gehad hebbend voorbeeld. Een Inlandsch Hoofd ontkende de misdaden, die men hem ten laste had gelegd, en verlangde een gerechtelijk onderzoek; het verlot werd hem niet alleen geweigerd, doch men trok hem af van den rechter, dien algemeene verordeningen hem aanwijzen, door hem bij politieke maatregel te verbannen.

Volgens den heer Donker Curtius, Minister van Justitie, moest men wel onderscheiden tusschen het verlot tot vervolging en de vervolging zelve. Hier, in art. 87, was er nog geene vervolging hoegenaamd. Was het verlot eenmaal gegeven, dan moest gedaagde komen voor den rechter, dien de wet hem geeft. Zoo hebben b. v. in ons burgerlijk recht sommige personen ook eene autorisatie noodig tot het voeren van een proces, wordt dan het verlot geweigerd, dan is er natuurlijk geen sprake van een proces, doch is het wel gegeven, dan komt het geding voor den competenten rechter.

Hierop verkreeg de heer Thorbecke het woord, en vroeg

1°. »wie of wat bij algemeene verordeningen aangeduid »moest worden,» denkelijk de Vorsten en Hoofden, tegen wie noch burgerlijke rechtsvorderingen noch vervolgingen tot straf, dan met verlot van den Gouverneur-Generaal kunnen worden ingesteld, doch bedoelde de Regeering dan klassen, b. v. Regenten, of Districts- en Dessahoofden?

2°. wenschte spreker de gronden te kennen van een zoo

buitensporig voorrecht, nl. dat het verlof van den Gouverneur-Generaal noodig zal zijn tot het instellen eener civiele actie tegen Inlandsche Vorsten of Hoofden.

De heer Pahüd, Minister van Koloniën verwees toen den vorigen spreker naar art. 165 I R. O., ¹⁾ nl. eene opgave van de personen, die slechts met toestemming van den Gouv.-Generaal vervolgbaar zijn.

Hiermede was echter de heer Thorbecke niet tevreden, artikel 87 heeft betrekking tot de toekomst, terwijl de Minister naar eene verordening verwees, die reeds in 1847 afgekondigd en sinds in werking was. Verder had spreker geen antwoord ontvangen op zijn 2^e vraag. ²⁾

---

1) Art. 165. I. R. O. Het Hoog-Geregtshof oordeelt in eersten aanleg, tevens in het hoogste ressort, over alle misdrijven en overtredingen, gedurende den tijd hunner functiën begaan door:

- 1°. den vice-president en de leden van den raad v. Indië;
- 2°. den algemeenen secretaris en de adjunct-secretarissen der regering;
- 3°. den president, de leden, de ambtenaren van het O. M., den griffier en de substituut-griffiers, zoo van en bij het Hoog-Geregtshof, als van en bij het Hoog-Militair gerechtshof;
- 4°. den directeur-generaal en de directeuren, uitmakende de generale directie van finantiën;
- 5°. den president en de leden der algemeene rekenkamer;
- 6°. de Gouverneurs en residenten;
- 7°. de presidenten, leden, officieren en substituut-officieren van en bij de raden van justitie;
- 8°. de omgaande regters,
- 9°. het opperhoofd van den Japanschen handel en de Nederl. Consuls in China.

2) Het is te verwonderen, dat de heer Pahüd niet geïnterpelleerd werd over zijne verwijzing naar art. 165 I. R. O., daar de heer Thorbecke feitelijk met een kluitje in het riet werd gestuurd. Zijne vraag: „wie of wat bij algemeene verordeningen aangeduid moest worden,” (natuurlijk meende hij welke inlandsche vorsten of hoof-

Woordelijk antwoordde de Minister toen het volgende:
 »Het verlot, in dit artikel (87) vermeld, om inlandsche
 »vorsten en hoofden te kunnen vervolgen ook in zaken
 »van burgerlijke regtsvordering, wordt noodig geacht om
 »die personen zooveel mogelijk te vrijwaren en te bescher-
 »men tegen de verleiding, waaraan zij zeer dikwijls zijn
 »blootgesteld, om door meer te koopen, dan zij betalen
 »kunnen, zich diep in schulden te steken. Er is zoo dik-
 »wijls gespeculeerd op de begeerlijkheid ¹⁾ van die personen,
 »er zijn zooveel voorbeelden, dat zij, om zich te redden,
 »tot verkeerde middelen hunne toevlugt hebben genomen,
 »dat eene behoedende maatregel als de onderwerpelijke,
 »inderdaad nuttig en noodig is, en ook reeds is gebleken

den) werd beantwoord met eene opsomming van zekere *Europeesche* waardigheidsbekleeders, wier misdaden en overtredingen ter competentie van het Hoog-Gerechtshof komen. Ziet men de volgende artikels na, dan moet men terstond erkennen, dat er zelfs niet de minste verwantschap bestaat met art. 87 Ontw. Het volgende artikel 166, behelst, dat tegen die ambtenaren, zoolang zij in functie zijn, geen bevel tot *gevangenneming* (dit ziet dus alleen op het crimineele) kan ten uitvoer gelegd worden, alvorens de procureur-generaal de zaak ter kennis van den G. G. zal hebben gebracht ten einde deze de noodige maatregelen neme tot voortzetting der vervolging buiten nadeel van 's lands dienst. Doet deze dit niet, blijft hij hierin in gebreke, dan wordt, 4 weken nadat de bij art. 166 bedoelde kennisgeving is geschied, het rechtsgeding voortgezet.

Wilde de heer Pahüd toch naar eene bestaande verordening verwijzen, dan had hij mijns inziens beter gedaan, met het te doen naar het Reglement van 1824 Stbl. n°. 13, op de titels, rangen, de Staatsie en het gevolg der Inlandsche ambtenaren op het eiland Java, aan de Regenten, ondergeschikt zijnde, zoo ook naar de Ordonnantie van 19 Mei 1847 n°. 1 Stbl. n°. 25, omtrent de benoeming van Inlandsche ambtenaren en benaming der Inlandsche beambten tot de cultures in betrekking staande.

1) Zou „kooplust” niet beter zijn?

»allezins aan het beoogde doel te beantwoorden.» 1) (Zie Mr. L. W. C. Keuchenius. 3^e dl. bl. 716.)

Wetende, dat dit de grond was, waarop de Regeering het artikel heeft voorgesteld, had de heer van Hœvell dit antwoord verwacht, en daarom niet naar de reden gevraagd. Hij meende echter te moeten wijzen op het gevolg van die bescherming voor de beschermden zelve; vooral nu de Regeering, hoewel den dag te voren 2) aan de Inlandsche Hoofden het gevaarlijke wapen der erfelijkheid in handen gevende, die personen, met vaderlijke zorg meent te moeten beschermen, en hen als lichtgeloovige

---

1) De heer Mr. C. P. K. Winckel in zijne „Essai sur les Principes régissant l'administration de la Justice aux Indes Orientales Hollandaises etc. 1880, pag. 182, laat zich aldus uit over dit antwoord: . . . .cette naïve réponse qui a l'air d'avoir été apprise par coeur, puis débitée tout d'une traite, comme une fable par un bébé.”

2) Nl. zitting van Woensdag 2 Aug. 1854. (Keuchenius 3e Dl. bl. 624), beraadslaging over art. 72 al. 4. „Bij het openvallen „der betrekking van regent op het eiland Java wordt, behoudens „de voorwaarden van bekwaamheid, ijver, eerlijkheid en trouw, „zoo veel doenlijk tot opvolger gekozen een der zonen of nabestaanden van den laatsten regent.”

Niettegenstaande de hevige bestrijding der Heeren van Bosse en van Hœvell, die een amendement hadden voorgesteld om het te doen vervallen, bleef dit artikel met 30 tegen 23 stemmen behouden, dank zij de verdediging der Heeren Rochussen en Baud.

De tegenstanders noemden deze alinea:

- 1°. *onbestaanbaar met de rechten des Konings*, omdat de regent moet zijn en blijven *ambtenaar*, door de Regeering aangesteld;
- 2°. *onstaatkundig*, als verleende het een *recht* om als regent aangesteld te worden, wat strijdig is met het begrip van ambtenaar;
- 3°. *gevaarlijk*, daar eene toekomstige regeering, doordrongen van het bedenkelijke van het beginsel, en er op willende terugkomen, dit niet zou kunnen doen, daar zij zich door de Wet belemmerd zou zien in de keuze van hare ambtenaren.

kinderen beschouwt, die beveiligd moeten worden tegen de sluwheid van menschen, die hen zouden willen afzetten. Het gevolg dier bescherming zou zijn, dat een Inlandsch Hoofd, iets willende koopen, steeds viermaal meer betalen moet, dan de waarde is, terwijl de handelaar, in weerwil dezer bepaling, wel aan zijn geld weet te komen. Want wil het hoofd weer iets koopen, dat hij hoog noodig heeft, dan moet hij natuurlijk eerst het vorige betalen. Verder wees spreker er op, dat het menigmaal gebeurde, ook in de Vorstenlanden, dat op publieke veilingen, de vendu-meesters, die toch landsambtenaren waren, den Prinsen, die iets op crediet wilden koopen, dit weigerden voor het oog van het publiek. Een fraai gevolg van die bescherming! Hij meent dan ook, dat inderdaad die zoogenaamde bescherming eigenlijk zeer ten nadeele der vorsten, de beschermden zelve strekt.

Hierop antwoordende neemt de Minister van Koloniën gaarne aan, dat deze bepalingen eigenaardige bezwaren medebrengen, doch houdt vast, dat de strekking nuttig en weldadig is. Indien deze bepaling weg viel, zou volgens hem oneindig meer misbruik gemaakt worden van de onnadenkende lichtgeloovigheid der Inlandsche Grooten, dan nu reeds het geval is.

Mijns inziens zeide toen de heer Thorbecke te recht, dat er weinig orde van zulke hoofden in het publiek bestuur te wachten was, wanneer de Regeering dergelijke maatregelen noodig had om hen (het *organisch* gedeelte van het besturend personeel op Java, zooals de heer Baud hen noemde) tegen de wanorde, waaraan zij zich in hun *eigen* zaken schuldig maken, te beschermen. Hij wilde dan ook niet medewerken tot bevestiging van zulk een buitensporig recht, daar zijns inziens, deze zoogenaamde nuttige bescherming, niet alleen een tegenovergesteld gevolg hebben,

maar ook aanleiding geven zou tot meerdere wanorde. En daar deze bepaling reeds in de Ind. Regt. Org. staat, zag spreker haar niet gaarne opgenomen in *deze* wet, en wilde stemming over het artikel.

De heer Rochussen, Oud-Gouv.-Generaal, hoewel geen groote waarde hechtende aan dit artikel, wenschte het toch behouden te zien. Volgens hem was de maatregel niet nieuw, en reeds ingevoerd door den Gouverneur-Generaal van Overstraten (1796—1801). Deze heeft in § 177 zijner nagelaten memoriën gezegd:

»In het generaal vallen de Javanen, en dus ook de Regentengenten zeer verkwistend, hetgeen oorzaak is, dat de meesten derzelve arm zijn en blijven, en ik heb moeten besluiten circulaire-ordres te stellen, dat geene schulden van hen aan de residenten valide zullen weezen, zo die niet door mij geapprobeerd zijn.”¹⁾

---

1) Ik betwijfel of dit de werkelijke grondslag is onzer bepaling. Van Overstraten spreekt alleen van schulden van regenten aan residenten, nl. die van den minderen ambtenaar (Regent) tegenover zijn superieur (den Resident), en had hij groot gelijk dit te verbieden, schulden, die mijns inziens niet onder één rubriek kunnen vallen met die, bedoeld in art. 87 Ontw. R. R. Ik meen met den heer Winckel pg. 184 den oorsprong van onze instelling te moeten zoeken in het Besluit van den 8sten October 1829 van den Commissaris-Generaal du Bus de Gisignies Ind. Stbl. n°. 98. In zooverre had dus de heer Rochussen gelijk, dat de bepaling niet nieuw is.

Dit besluit laat ik hierbij volgen.

Regtspleging voor Regenten en Inlandsche Grooten. Besluit n°. 19. Buitenzorg 8 Oct. 1829. De Minister van Staat, Commissaris-Generaal over Nederlandsch-Indië.

Gezien eene missive van den Luitenant-Generaal dd. 6 April 11. n°. 1, daarbij naar aanleiding van de, bij Apostillaire dispositie van Hem, Commissaris-Generaal, aan de Indische Regering gerevoveerde stukken, tengevolge van het in Rade geresolveerde, onder

Verder beweerde spreker dat op Java de Regenten en nog veel meer de Vorsten omringd zijn door vele menschen

overlegging van en overeenkomstig het advijs door het Raadslid Bousquet uitgebragt, voordragt doende, om de Javaansche Regenten en andere met dezelve in rang gelijk staande of eenen hooger rang bekleedende Inlandsche ambtenaren, zoo lang zij in functie zijn, mitsgaders alle andere Inlandsche grooten, buiten functie, geen en minderen rang dan Tomongong bezittende, voor den vervolge te onttrekken aan de Judicature der Indische Regtbanken, voorkomende bij het bestaande Reglement op de administratie der Politie en de Criminele en Civile regtsvordering onder den Inlander in Ned.-Indie van 16 Januari 1819, en dezelve te doen teregtstaan voor groote landraden, in elk der 3 groote afdeelingen van het eiland Java op te rigten, welke regtbanken zouden moeten bestaan uit de regenten der respectieve afdeelingen, en zitting hebben op de hoofdplaatsen Batavia, Samarang en Soerabaya, gepresideerd op de eerstgemelde plaats door den Hoofd-Baljuw, en op de beide laatstgenoemde plaatsen, door de respectieve residenten in persoon.

Gezien het advies van het Hoog-Geregtshof, de dato 3 Juni 11., n°. 295, strekkende, om op grond van de daarbij aangevoerde en ontwikkelde redenen, in het bovengenoemde voorstel, gelijk het is liggende, niet te treden, maar om evenwel uitgaande van het beginsel, dat de Regenten en alle Inlandsche grooten voor de bestaande Inlandsche Regtbanken niet kunnen of behooren te worden betrokken, ten hunnen opzichte in de bestaande wet, omtrent de Civile en Criminele regtspleging onder den Inlander, eene verandering te maken, door te bepalen, dat voortaan de Raden van Justitie hunne dagelijksche regters zullen zijn.

Gezien een nader advijs der Regering, d.d. 29 September 11. n°. 1589, strekkende enz.

Heeft goedgevonden en verstaan:

I. te bepalen:

- a. Dat, met alteratie in zooverre van de algemeene wetgeving, omtrent de civile en criminele regtspleging onder den Inlander, voortaan de Regenten en andere Inlandsche grooten provisioneel,

die speculeeren op die neiging om zich sieraden en dergelijke zaken aan te schaffen, vooral als zij niet terstond

totdat daaromtrent nader definitievelijk zal worden gestatueerd, zoo in het civile als in het criminele, ter eerster instantie, zullen teregtstaan voor de respectieve Raden van Justitie in de 3 afdelingen Batavia, Samarang en Socrabaya, en, voor zooveel het civile betreft, in hooger beroep zullen kunnen komen voor het Hooge Gerechtshof.

- b. Dat alle criminele processen, waarin Regenten of Inlandsche Grooten gewikkeld zullen worden, op het verzoek der beklagden, niet in het openbaar, maar met gesloten deuren zullen worden gehouden.
- c. Dat, zoowel in zoodanige procedures als in civile zaken, waarin gemelde Inlanders zullen zijn betrokken, alvorens uitspraak te doen, de advijzen van den Hoofd-Jaxa en den Hoofd-Panghoeloe zullen worden ingewonnen, ten einde die uitspraken in den geest van het Reglement op de Regtsvordering onder den Inlander en in het belang van den betrokkene, voor zooveel met de beginselen van het algemeene regt eenigszins bestaanbaar is, naar Inlandsche gewoonten en zeden te wijzigen.
- d. Dat niemand eenige vordering tegen zoodanige personen bij den regter zal mogen voorbrengen of indienen, zonder voorkennis en toestemming van het Gouvernement.

Burggraaf DU BUS DE GISIGNIES.

IIe. enz.

Hierbij moet ik nog opmerken :

- 1°. Dat dit besluit slechts betrekking heeft op het eiland Java.
- 2°. Dat er geen minimum vastgesteld is voor hooger beroep op het Hoog-Gerechtshof.
- 3°. Dat de zitting met gesloten deuren hier een gunst is, geen maatregel voorgeschreven door de politiek.
- 4°. Dat het verlot tot het instellen eener strafvordering tegen een Inlandsch Groote hier niet noodig is. Letter D toch spreekt alleen van „vordering.”

Dit Besluit heeft tot grond gestrekt voor art. 4 I. R. O., dat hetzelfde, doch meer uitgewerkt, als art. 84 R. R. bepaalt.

behoefden te betalen. Volgens hem had de Regeering dezen maatregel overgenomen, omdat de Inlandsche Vorsten en Hoofden niet altijd weerstand konden bieden aan die nci-ging, en om zooveel mogelijk hen te bevrijden van de gevolgen van vervolging van schulden. De leveranciers zullen verstoken van de gelegenheid hunne rechten te laten gelden, daardoor afgeschrikt worden en veel minder verkoopen. Het was spreker bekend dat de opneming van deze bepaling in de nu vigeerende Recht. Organisatie een Fransch koopman in gemonteerde brillanten en diamanten terugschrikte; misschien had hij zonder dat gevaar daar voor belangrijke sommen verkocht, die dan later betaald zouden hebben moeten worden. Spreker betreurde wel, dat die beschermende maatregel nog noodig geacht wordt, doch wil haar niet zoo zeer wraken. Hij neemt aan, dat het niet meer noodig is voor het groot meerendeel der Regenten, doch gelooft toch, dat er nog zeer vele Inlandsche Hoofden zijn, waaronder misschien enkele Regenten, voor wie die beschermende bepaling volstrekt noodig is.

Hierop wordt de beraadslaging gesloten, art. 87 in stemming gebracht, en met 44 tegen 12 stemmen aangenomen. Het behoeft geen betoog, dat de heeren van Höcvell en Thorbecke tegen stemden.

Dit art. 87 werd onveranderd overgenomen als art. 84 in het thans vigeerende Regeeringsreglement voor Nederl.-Indië. (Wet van 2 Sept. 1854 Ned. Stbl. n°. 129.)

HOOFDSTUK II.

VERHOUDING DER INLANDSCHE HOOFDEN TOT ONS GOUVERNEMENT EN TOT DE INLANDSCHE BEVOLKING.

Voordat ik in eenige beschouwing over het artikel zelf tred, zal ik in het kort de geschiedenis nagaan der Inlandsche Vorsten en Hoofden en hunne verhouding tot ons Gouvernement en tot de Inlandsche bevolking.

Ik zal mij alleen bepalen bij het eiland Java, als zijnde dit eiland voor ons van het meeste gewicht, en ook, omdat de Regeering, zooals uit de geheele discussie blijkt, het meest de Javasche Vorsten en Hoofden op het oog had.

---

a. VERHOUDING TOT ONS GOUVERNEMENT.

De geschiedenis van Java kan men het best verdeelen in 3 tijdvakken, n.l. het Hindoesche, het Mohammedaansche en het Europeesche. Van beide eerste tijdperken weten wij nog zeer weinig, vooral van het eerste. Het voornaamste bekende Hindoesche rijk was dat van Madjāpahit.

De Vorsten stelden ambtenaren aan, die waarschijnlijk bezoldigd werden uit de opbrengsten van de landerijen, door hunne onderhoorigen bewerkt. Chineesche berichten

maken reeds melding van hoofden over 1000 huisgezinnen. Prof. Veth verklaart hieruit den naam wong séwoe, waardoor nog soms de volksmassa in tegenstelling met de hoofden en ambtenaren wordt aangeduid, als ook den naam panéwoe (hoofd over 1000) die nog aan zekere ambtenaren van hoogen rang in de Vorstenlanden gegeven wordt.

Onder die hoofden van 1000 gezinnen stonden waarschijnlijk reeds toen ook, hoofden over 100 (panatoes), over 50 (panéket) en over 25 huisgezinnen (panglawè).

In 1478 viel het beroemde rijk van Madjapahit, en zegenvierde het Islamisme, terwijl het Hindoeïsme oostwaarts verdrongen werd tot Bali toe. Ook in dit tijdperk ontstonden verschillende rijken, en schijnt de inrichting van bestuur dezelfde geweest te zijn.

Van al de Mohammedaansche rijken waren tijdens de komst der Hollanders, Mataram, Jacatra en Bantam de voornaamste. De Panembahan van Mataram, die spoedig den titel van Soesoehoenan aannam, veroverde Soerabaya en Pasaroean, en langzamerhand Oostelijk Java, terwijl Jacatra door de Hollanders genomen werd, zoodat dezen, kort na hunne vestiging en de stichting van Batavia, slechts rekening te houden hadden met den Sultan van Bantam, den Soenan van Mataram, en de Tjeribonsche Sultans of Prinsen, die vier in getal waren.

Deze Vorsten hadden onder een Rijkshoofdier, verschillende Regenten, als hoofden van gewestelijk bestuur, (meest allen van hoogen inlandschen adel); die door den Vorst benoemd en afgezet werden naar willekeur.

De O. I. C. (een handelslichaam met de volgende beginselen, waaraan zij steeds trouw bleef »uitsluiting van mededingers, goedkoop inkoopen, duur verkoopen») was tevreden, indien men haar met rust liet; doch zag zich, hoe ongaarne ook, dikwijls in hevigen strijd gewikkeld met

bovengenoemde rijken, die langzamerhand haar suprematie erkennen moesten. Niettegenstaande dit alles, annexeerde zij zoo min mogelijk, bemoeide zich zoo min mogelijk met de binnenlandsche aangelegenheden, zoodat zij ook in den regel de overwonnen Vorsten aan het bestuur liet, wien zij echter een *Resident* toevoegde, om te letten op de goede naleving der geslotene tractaten, en als hoofd van het handelskantoor in dat rijk. Waar zij de machtigste was, werd gestreefd naar den alleenhandel. Op deze wijze kreeg zij, behalve uitbreiding van politiek gezag ook uitbreiding van monopolie, en, daar handel steeds haar hoofddoel was en bleef, zoo zocht zij steeds eene groote menigte producten tegen geringe prijzen te verkrijgen. Daartoe moesten de Inlandsche Vorsten, door middel hunner Regenten, producten in hun gebied aankweeken en leveren, en wel tegen vastgestelde prijzen. Dit zoogenaamde kontingentenstelsel werd de aanleiding voor de O. I. C. om meer direct in aanraking te komen met de Inlandsche Hoofden (Regenten), en daardoor kreeg zij meer invloed in het binnenlandsch bestuur. Vooral het verdrag van Karta-Soera van 11 Nov. 1743 met den Soesoehoenan van Mataram bevestigde hare macht. Daarin werd o. a. bepaald, dat de Rijksbestierder en de Hoofdregenten, alsmede alle Hoofden aan de stranden, den eed zouden komen afleggen bij den Kommandeur van wege de O. I. C. te Samarang aangesteld, terwijl die Hoofden eerst na approbatie van de hooge Regeering zouden worden benoemd en ontslagen.

Spoedig daarna verbrokkelde dit eens zoo machtige rijk, en splitste zich in 1755 in twee Staten, n.l. Soerakarta (met een Soesoehoenan) en Djocjocarta (met een Sultan), ook wel gezamenlijk de Vorstenlanden geheeten.

De Hoofden, hoewel door de O. I. C. beëdigd, bleven toch ambtenaren en stonden onder jurisdictie van hun

eigene Vorsten, die hen aanstelden, bezoldigden of ontsloegen, al naar mate het hun goeddacht, terwijl alleen voor de aanstelling de approbatie der Edele Compagnie verkregen moest worden. Deze Hoofden nu hadden in zooverre niets te maken met de O. I. C., dan voor zoover zij te zorgen hadden voor het vereischte bij tractaat bedongen contingent.

Uit dit alles kan men opmaken, dat de erfelijkheid onder de Inlandsche Regenten, ambtenaren van den Vorst, niet bestond, en dat zij van 1743 af, er veel belang bij hadden de vriendschap der Compagnie te verkrijgen en te behouden, opdat zij, ter belooning hunner diensten, aan het bestuur konden blijven, en zoo mogelijk hun oudste zoon hen zoude opvolgen, terwijl zij tevens beschermd werden tegen de willekeur hunner Vorsten.

Zooals reeds boven gezegd is, bemoeide de Comp. zich zoo min mogelijk met de binnenlandsche politiek der Inlandsche Vorsten, zoolang haar eigenbelang daardoor niet geschonden werd. Zelfs liet zij, door haar handelspolitiek gedreven, het zich welgevallen dat hare dienaren bij de Vorsten van Soerakarta en Djocjocarta steeds zich aan een zeer vernederend ceremonieel moesten onderwerpen, indien zij bij die Vorsten ten gehoor kwamen.

Doch ook aan dezen toestand zou een eind komen. Na een telkens gerekt bestaan van een kleine twee eeuwen, werd de O. I. C. ontbonden, en de bezittingen in Java, alsmede van den geheelen Archipel, aan den Staat getrokken, terwijl tevens gebroken werd met het stelsel der O. I. C.

In 1800 was Java verdeeld in het gebied van den Staat en de Rijken van Bantam, Soerakarta, Djocjocarta en Tjeribon.

Tot de benoeming van Daendels (1808) was in Indië alles bij het oude gebleven. Deze G. G. stelde overal

prefecten (de latere residenten) aan als Hoofden van gewestelijk bestuur, rechtstreeks ondergeschikt aan den G. G., zoodat zij hun karakter van opperkoopman verloren. De Regenten en andere Inlandsche Hoofden werden tevens onder hen gesteld.

Van den 17^{den} September 1811 tot den 19^{den} Aug. 1816 kwamen onze bezittingen onder Engelsche heerschappij. Java werd nu verdeeld in 16 Residentiën, met *Residenten* (de *prefecten* van Daendels) als Hoofden van gewestelijk bestuur, terwijl de invoering van het landrentestelsel den toestand der Javaansche Hoofden, voornamelijk van de Regenten, veranderde. Hun gezag toch zou zich voortaan alleen tot het politiewezen bepalen. Tegelijk met de Instructie voor de landelijke inkomsten werd den 11^{en} Febr. 1814 eene nieuwe verordening voor de uitoefening der Justitie bij de Landraden etc. ingevoerd. Daardoor werd het zwaartepunt van het binnenlandsch bestuur voor goed overgebracht van den Regent op den Resident, die tot eersten magistraat in zijn gebied gemaakt werd. Dat gebied werd verdeeld in *Districten* (thans Regentschappen) door *Regenten* bestuurd, en de districten in *Divisiën* (thans districten), aan het hoofd waarvan een inlandsche politieambtenaar met den titel van *Demang* of *Wedānā* zou staan.

Daendels en Raffles trokken langzamerhand de onafhankelijke Rijken van Bantam en Tjeribon aan het gebied van den Staat, terwijl de Vorsten van laatstgenoemd Rijk teruggebracht werden tot een toestand van gepensioneerde Sultans.

Gedurende het bestuur van Commissarissen-Generaal bleef het gewestelijk bestuur op dezelfde wijze ingericht, als door de Engelschen was geschied; terwijl G. C. G. G. de Javaansche Regenten door ruime bezoldigingen en erfelijkheid hunner waardigheid trachtten tevreden te stellen. Daar echter van der Capellen vermeende, dat bij deze Inlandsche

Hoofden ongerustheid voor de toekomst en vrees voor de geheele intrekking van hun ambt bestond, (waartoe niet weinig medewerkte de plaats gehad hebbende stukswijze vermindering en inkorting hunner rechten) werd, om hieraan te gemoet te komen, de Resolutie van 9 Mei 1820 Stbl. 22, uitgevaardigd, waarbij hun standpunt en hunne rechten en verplichtingen als Hoofden van de inlandsche bevolking, werden omschreven, en zij belast werden met de politic, de regeling van heerendiensten, het toezicht over onderwijs en godsdienst, maar hun verboden werd belastingen op te leggen en handel te drijven.

Met het einde van den opstand van Dipo-Negara verloren de Vorsten van Soerakarta en Djocjocarta het grootste deel van hun grondgebied, terwijl nevens hen in hun rijk nog onafhankelijke Vorsten aangesteld werden.

Deze toestand bestaat nog, zoodat de eenige nog overgeblevene onafhankelijke Vorsten op Java zijn, de Sultan van Djocjocarta, de Soesochoenan van Solo en de Prinsen Mangkoe Negara en Pakoe Alam, hoewel hun gezag een schijngezag is, en zij vasallen van Nederland zijn.

Zoo zijn langzamerhand de Inlandsche Vorsten onder het Nederlandsche gezag gebracht, terwijl hun Regenten en andere Hoofden overgegaan zijn in onzen dienst, en geheel en al het karakter hebben aangenomen van *Hollandsch ambtenaar*. Het Gouvernement benoemt, ontslaat, bezoldigt hen naar welgevallen, terwijl art. 69 al. 4 R. R. alleen deze beperking maakt bij de keuze, dat zooveel doenlijk den Regent op moet volgen een zijner zonen of nabestaanden.

De verhouding van de Inlandsche Vorsten en Hoofden tot het Gouvernement, is dus die van den ambtenaar tot zijn Souverein.

b. VERHOUDING TOT DE INLANDSCHE BEVOLKING.

Eenige opmerkingen vooraf over het karakter van den Javaan.

Nicolo de Conti, die Java omstreeks 1430 bezocht, Rijklof van Goens (1656), Valentijn ¹⁾ (1716) en meerdere berichtgevers van dien tijd vellen een ongunstig oordeel over hem. Zij allen beschrijven hem als wreed, laaghartig, kruipend en slaafsch voor zijne meerderen. Later ²⁾ is men echter tot andere inzichten gekomen, en heeft men juist het tegenovergestelde beweerd, hoewel het vaststaat, dat de Javaan voor zijne Hoofden een diep ontzag en eene slaafsche gehoorzaamheid bezit, voortspruitende uit de eeuwenlange onderdrukking, waarin zij verkeerd hebben en waarvan wij ons geen denkbeeld kunnen maken.

Prof. Veth in zijn beroemd werk »Java» Dl. I p. 292 en 293, ziet in het verhaal van Nicolo de Conti eene bijdrage tot juister inzicht in het karakter van den Javaan, daar het ons vergunt een blik te slaan op de oorzaken van die vrees en diepe onderdanigheid voor zijne Hoofden, een der meest in het oog loopende trekken van het Javaansche volkskarakter. Deze Nicolo de Conti verhaalt het volgende:

»De inwoners van Sumatra en Java gaan alle andere volken in wreedheid te boven. Iemand te dooden beschouwen zij als eene bloote aardigheid, en er is op zulk een dood geenerlei straf gesteld. Indien iemand een nieuw zwaard heeft gekocht, en wenscht er de proef van te nemen, stoot hij het den eersten den besten, dien hij tegenkomt in de borst. De voorbijgangers onderzoeken de wond en roemen

1) Zie zijn Beschryvinghe van Groot-Java, bl. 53.

2) Zie de Stuers „Oorlog van Java 1825—1830,” pg. 21, 33, 34.

de behendigheid van hem, die haar toebracht, indien zijn wapen goed heeft getroffen ”

Hierbij maakt Prof. Veth de volgende juiste opmerking:

»Deze getuigenis heeft slechts zin, wanneer wij ons de bedrjvers van zulke moorddaden als leden eener overmoe-dige aristocratie, en de slachtoffers als geringe lieden voorstellen. Zoo opgevat is zij van gewicht als historische getuigenis, dat vóór de invoering van den Islam de bevoorrechte kasten op de verachte Soedra's met diepe minachting nederzagen en hun leven als niets telden.»

Deze bevoorrechte kasten nu waren de Hindoesche veroveraars van Java, die zich als heeren en meesters gedroegen en de stamvaders werden van de latere Vorsten en Hoofden, zoodat de Inlandsche adel niet van Javaanschen oorsprong is.

Prof. Veth t. a. p. zegt:

»De onmetelijke afstand tusschen de aristocratie en den kleinen man heeft bij dezen laatsten, slaafsche onderwerping, schuchterheid geteeld. . . Bij een despotismus, als dat, waaronder Java gezucht heeft, heerscht onder alle klassen gelijke vrees voor hen, die hooger staan, terwijl allen gelijkelijk trachten op hunne minderen te verhalen, wat zij van hunne meerderen te lijden hebben.»

Hieruit ziet men, dat reeds eeuwenlang de Inlander voor zijn vorst slaafsche gehoorzaamheid en eerbied had. Dit ging zelfs zoo ver, dat, wanneer de Vorst in iets behagen had, hetzij land, vrouw of wat dan ook van zijn onderdaan, hij het eenvoudig nam, zonder dat de ander zich durfde verzetten.

Den grond dus van de achting en den eerbied van den Inlander, vroeger aan de Vorsten, nu aan de Regenten bezeten, moet men hierin zoeken, dat de Regenten te beschouwen zijn als de opvolgers van de leenvorsten, zij als

zoodanig hunne adellijke titels voeren, en die als zoodanig aan hunne kinderen mededeelen, terwijl zij omringd blijven van een vorsteliĳken luister.

Resumeeren wij nu in het kort het voorgaande, dan zien wij, dat de Inlandsche Hoofden tweeledig karakter hebben.

Het Gouvernement beschouwt hen in den grond als ambtenaren, en vordert van hen gehoorzaamheid aan zijnen wil.

De Inlandsche bevolking ziet en vereert in hen de erfgenamen van de vroegere onafhankelijke Vorsten, en beschouwt hen als hun wettige Vorsten, eene illusie, waarin het Gouvernement hen gaarne laat, daar het door hunne tusschenkomst meer invloed op de bevolking heeft.

De verhouding dus van het Inlandsche Hoofd tot het Gouvernement is die *van den ambtenaar tot zijn Souverein* en tot de Inlandsche bevolking, die *van den Souverein tot zijn onderdanen*.

HOOFDSTUK III.

BESCHOUWINGEN OVER ARTIKEL 84. R.R.

In hoofdstuk I heb ik de geschiedenis van het artikel behandeld, in hoofdstuk II heb ik getracht in zoo kort mogelijke trekken, het tweeledige karakter der Inlandsche Hoofden te kenschetsen. In dit hoofdstuk zal ik de bezwaren, die tegen het artikel 84 bestaan, uiteenzetten, en daartoe A eerst het verlot tot strafvervolging, daarna B het verlot voor eene burgerlijke rechtsvordering behandelen.

A. Het is opmerkelijk, dat noch in de talrijke rapporten en memoriën, noch in de mondelinge discussie ooit de politieke redenen zijn opgegeven ter rechtvaardiging van deze inmenging van den Gouverneur-Generaal in den loop van het strafrecht. De beraadslagingen volgende vindt men alleen discussie over het civielrechterlijke, terwijl het crimineele over het hoofd gezien wordt. Het schijnt, dat de Tweede Kamer zich vergenoegd heeft met de bloote vermelding der Regeering, dat de grond van het verlot tot strafvervolging steunde op politieke redenen, en zich er niet verder om bekommerde, van welken aard en welke die politieke redenen konden zijn. Welke zijn nu die redenen? En zijn zij werkelijk van zulk een overwegenden aard, dat de bepaling van art. 84 daardoor gerechtvaardigd wordt?

Uit het laatste hoofdstuk hebben wij gezien, dat het Inlandsche Hoofd, behalve Nederlandsch ambtenaar, ook het karakter bezit van Vorst. En dit laatste nu, het groote gezag en de nog grootere invloed, die het Hoofd, vooral als hij van vorstelijke afkomst is, op de bevolking bezit, zijn, naar mijne meening, de politieke redenen geweest voor de Regeering, om onze bepaling in art. 84 voor het crimineele op te nemen.

Zijn deze redenen nu werkelijk van zoo groot belang, dat het prestige van den Inlandschen Vorst tegenover den inlander niet duldt, dat hij crimineel vervolgd worde, zonder verlof van den G. G.?

Ik meen hierop ontkennend te moeten antwoorden. De bepaling toch is niet te verdedigen, noch *a*, *op grond van billijkheid*, noch *b*, *uit het oogpunt van recht*.

a. Op grond van billijkheid. Voor alles moeten de Inlandsche Hoofden — gemakshalve zullen wij den Regent 1) stellen, als den voornaamsten onder hen — beschouwd worden in hun kwaliteit van Nederlandsch ambtenaar.

Zeer zekerlijk geef ik toe, dat, daar de Regent zijn vorstelijk karakter behouden heeft en dit door het Gouvernement erkend wordt, ook wel degelijk voor zijn prestige gezorgd moet worden. Dat hij dus, indien hij in rechten vervolgd moet worden, een exceptioneelen rechter verkrijgt, dat indien hij tot lijf- en oonteerende straffen veroordeeld

---

1) „Zoodanig Regent behoort altijd tot den hoogen adel van het land, en dikwijls tot de familie der vorsten, die vroeger in dat landschap of in de nabuurschap onafhankelijk geregeerd hebben. Zeer staatkundig wordt alzoo gebruik gemaakt van hun feodalen invloed, dewijl door het benoemen dezer hoofden tot beambten, een soort van hierarchie geschapen wordt, aan welker spits het Nederlandsch gezag staat, dat door den G. G. wordt uitgeoefend.”

(Max Havelaar) bl. 54.

moet worden, deze straffen veranderd worden in wegzending naar een oord van ballingschap, is goed. Men ga dit echter niet verergeren door de buitensporige bepaling van art. 84, waardoor hij (nl. de Regent) licht in het denkbeeld kan komen, dat hij zoo gevaarlijk voor het Gouvernement kan zijn, dat dit hem eigenlijk gezegd niet aandurft, en indien hij eenig misdrijf begaan heeft, eerst wikken en wegen moet, of het wel veilig zij hem in rechten te vervolgen. Wat moet dit anders te weeg brengen, dan dat hij met meerder driestheid durft ondernemen datgene, waarvoor hij anders zoude terugschrikken, niet het denkbeeld, dat de Regeering toch zooveel mogelijk zijne misdrijven door de vingers zal zien, en er niet licht toe overgaan, hem, Regent, Inlandsch Vorst, die onder de Inlandsche bevolking zulk groot aanzien geniet, voor de rechtbank te roepen, uit vrees voor beroeringen?

Zijn aanzien en macht, (ook in 1854, tijdens de discussie over art. 84) is niet meer van dien aard, dat het Gouvernement hem te vreezen heeft. Dit blijkt voldoende uit de trapswijze vermindering zijner rechten en vorstelijke waardigheden. Die vermindering is geschied zonder eenige last voor de Regeering. Met hem dus een exceptioneelen rechter toe te voegen is mijns inziens genoeg gedaan voor zijn prestige als Vorst. Doch, zooals ik reeds boven zeide, hij is bovenal ambtenaar der Ned. Indische Regeering, evenals de Resident, de onmiddelijk boven hem geplaatste Europeesche ambtenaar. 1) Wordt diens prestige in de schatting der

1) „De zeer eigenaardige verhouding tusschen Europeesche ambtenaren en dusdanige hooggeplaatste Javaansche grooten, wordt vrij wel aangegeven in het officieel voorschrift dienaangaande: de Europeesche ambtenaar hebbe den Inlandsche beambte, die hem ter zijde staat, te behandelen als zijn *jungeren broeder*.”

Max Havelaar, bl. 56 en 57.

Regeering niet gekrenkt door eene strafactie zonder verlof verkregen ¹⁾, dan moet naar billijkheid dit ook het geval zijn bij den Regent. Hoe hoog deze ook in de oogen van den Inlander moge staan, toch moet hij, niet-tegenstaande zijne vorstelijke waardigheid, den Resident gehoorzamen en diens bevelen opvolgen. Hoe hoog zal dan deze niet in het oog der bevolking zijn, dat zelfs de Regent, haar Vorst, waartegen zij met zoo slaafschen eerbied opziet, hem ondergeschikt is! De verhouding van den Resident tegenover den Regent is wel die van den ouderen tegenover den jongeren broeder, doch dit neemt niet weg dat de jongere den ouderen broeder ondergeschikt is en blijft. Mij dunkt dan ook, dat indien het prestige van den Regent door eene strafactie, zonder verlof van den G. G. verkregen, gekrenkt wordt, dit zooveel te meer het geval zijn zal bij den boven den Regent geplaatsten Europeeschen ambtenaar, en dat, waar voor dezen het bedoelde verlof niet vereischt wordt, dit nog minder het geval moet zijn bij den Regent.

De Resident, een misdrijf begaane hebbende, komt zonder eenig verlof hoegenaamd, voor den voor hem gestelden rechter, (het Hoog Gerechtshof, dus ook een exceptie-nellen rechter). Het recht daarbij behoudt zijn loop, terwijl hier bij het Inlandsche Hoofd, bij den Regent, eerst verlof moet gevraagd en verkregen worden. Ik acht dit eene groote onrechtvaardigheid tegenover dien Europeeschen ambtenaar. Het is waar, deze heeft niet den rang van Vorst, doch vergeten wij ook niet, dat de Regent alleen den

---

1) Art. 100 R.R. schrijft alleen de machtiging van den G.G. voor bij vervolging wegens *ambtsmisdrijf* tegen Residenten. Doch dit is slechts één soort misdrijven; — terwijl voor alle overigen geen verlof benodigd is.

rang, het *uiterlijk* aanzien, *niet het gezag* van Vorst bezit; daar zijne werkzaamheden van zuiver administratieven aard zijn geworden, en alle politiek gezag hem ontnomen is. Nu heeft de *mindere* ambtenaar een zeer groot voorrecht boven zijn *meerdere*; mij dunkt, zou het omgekeerde niet beter zijn?

b. Uit het oogpunt van recht.

Art. 108 R.R. zegt: »Allen, die zich op het grondgebied van Ned.-Ind. bevinden, hebben aanspraak op bescherming van persoon en goederen», dus ook tegenover het Inlandsche Hoofd, indien deze zich zoodanig tegen iemand vergrijpt, dat hij onder het bereik van den strafrechter valt. De instandhouding en handhaving der strafwetten staat dus in nauw verband met dit voorschrift. Hoe zal nu een persoon, tegen wien het Inlandsche Hoofd zich vergrepen heeft, *recht* verkrijgen, *beschermd* worden, indien de G.G. het verlof weigert, indien het Hoofd door die weigering onttrokken wordt aan zijn competenten rechter? De persoon dan, die de vervolging wenscht in te stellen, geniet dus *geene* bescherming van persoon en goederen, zooals toch uitdrukkelijk voorgeschreven is in art. 108 R.R. Ik meen dan ook dat art. 84 R.R. hiermede in strijd is. Wordt het verlof gegeven, dan is er geene moeilijkheid, wordt echter het verlof geweigerd, dan ontstaat er bezwaar. — Wil dus de G.G. uitvoering geven aan dit voorschrift van art. 108, dan zal hij nooit het verlof kunnen weigeren. Het verlof wordt dan eene bloot nuttelooze tijdroovende formaliteit.

Zoo acht ik ook ons artikel in strijd met de bepaling van art. 55 al. 1 R.R. luidende aldus: »De bescherming der Inlandsche bevolking tegen willekeur, van wien ook, is een der gewichtigste plichten van den Gouverneur-Generaal.» Zoodra dus het Inlandsche Hoofd zich eenige daad

van willekeur veroorlooft, moet hij direct gestraft worden. Hoe is dit nu te rijmen met het voorschrift van art. 84, daar voor het instellen van strafvervolgingen tegen het Inlandsche Hoofd eerst verlof moet aangevraagd en verkregen worden? Weigert de G.G. dan handelt hij in strijd met art. 55, al. 1. Hij mag dit echter niet doen, ook hier moet hij dus alle verzoeken tot strafvervolging toestaan, ook hier ontaardt dus het verlof tot eene bloote formaliteit.

Art. 67, al. 1. W.B.k. van Strafrecht voor N. I. bepaalt, dat ieder openbaar ambtenaar, ieder ondergeschikte beambte en bediende der politie, die eenige daad van willekeur pleegt, waardoor inbreuk gemaakt wordt op de persoonlijke vrijheid, gestraft wordt met gevangenisstraf van 1 tot 3 jaren, etc.

De Regent nu is, zooals wij uit Hoofdstuk II gezien hebben, openbaar ambtenaar, en wel in het bijzonder belast met de handhaving der politie (art. 65, Regl. op de Politie) en valt dus onder deze bepaling. Hoe zal nu aan art. 67 uitvoering gegeven worden, indien ook hier het verlof tot vervolging geweigerd wordt?

Art. 9, al. 1. Ind. Str.Vord. »De officieren van Justitie zijn ambtshalve belast met de nasporing en *vervolging* van alle misdrijven en overtredingen, waarvan de kennisneming behoort bij de Raden van Justitie.»

Ook hiermede is art. 84 in strijd. Het voorschrift luidt bepaald; zoodra er een misdrijf of overtreding begaan is (dus ook van het Inlandsche Hoofd) moet de officier van Justitie die ambtshalve *vervolgen*. Dit zal nu niet kunnen geschieden, daar eerst verlof tot die vervolging gevraagd en verkregen moet worden. Het aanvragen van dat verlof is nog geen vervolgen. Het vervolgen toch geschiedt eerst met het vragen van rechtsingang.

Iedereen, die eenig misdrijf begaan heeft, hoe hoogge-

plaatst ook, komt direct voor den strafrechter. De reden moet gezocht worden in het publiekrechtelijke karakter van het strafrecht. Omdat men misdreven heeft tegen de wetten van openbare orde, tegen de maatschappij, wordt men vervolgd en is daartoe geen verlof, van wien ook, vereischt. Waarom zal nu voor den Regent eene uitzondering gemaakt worden? Men antwoordt: om politieke redenen, doch ik meen voldoende aangetoond te hebben, dat dit een kwalijk excuus is. Neemt men hierbij de praktijk ter hand, dan ziet men, dat van 1854 tot 1880 *geene* weigering heeft plaats gehad tot strafvervolging van een Inlandsch Hoofd ¹⁾. Het aanzien van den Regent dus was niet van dien aard, of het Gouvernement heeft nooit gearzeld het verzoek tot strafvervolging toe te staan. De *politieke* redenen, het motief der Regeering voor onze bepaling, blijken in de praktijk van geene waarde geweest te zijn, geen gewicht in de schaal gelegd te hebben. Het aanvragen van verlof is dus gedegradeerd tot eene bloote formaliteit.

De Minister Baud bij zijne toelichting op art. 4 I. R. O. liet zich aldus uit:

»Het gevaar om voorname Inlanders te brengen voor den regter is gelegen in den bijzonderen aard van inlandsch bestuur en in den krachtigen steun, dien hetzelfde ontleent uit de goede gezindheid en de trouw der inheemsche aris-

---

1) Ik heb nergens gewag zien maken van dergelijke weigering, noch in het Indisch Weekblad van het Recht, noch in het Recht van Indië, noch in het werk van den Heer Winckel, noch in de Staats- of Bijbladen van N.-I. Dit is nog wel geen bewijs, voor hetgeen ik hier zeg, doch ik meen het toch te mogen beweren, daar men èn in het werk van den Heer Winckel, èn in het Weekblad van het Recht melding ziet maken van weigeringen voor het verlof voor civiele acties, bewijs, dat, zoo die weigeringen al niet gepubliceerd worden, er toch iets van uitlekt.

toeratie ¹⁾. Het openbaar terechtstellen van eenig lid van een vermogend Javaansch geslacht wordt door al zijne nabestaanden geacht als eene vernedering, waarin allen deelen. Eene onafhankelijke justitie, aan welke niemand, hoe hoog van staat, zich kan onttrekken, gaat hunne begrippen te boven. Zij beschouwen het politiek gezag als oppermachtig, en mitsdien ook als bevoegd om eenen misdadiger door zoogenaamde politieke maatregelen te bestraffen. Doet de landsregeering dit niet, dan wijten zij het aan haren onwil, niet aan hare onmagt. Het verbannen b. v. door den G.G. van eenig lid van hun geslacht naar een verwijderd oord, achten zij niet hoonende, zoo de maatregel slechts op goede gronden steunt. Dezelfde straf door den regter opgelegd, voorafgegaan door eene gewone terechtzitting, zouden zij beschouwen als eene onuitwischbare vlek."

Indien dit nu zoo is, (ik weet niet, of dit nu in 1881 nog het geval is), ware het beter den Javaanschen adel te laten begrijpen, dat er eene onafhankelijke rechterlijke macht is en bestaan *moet*, wil het den staat goed gaan, en dat men niet met het recht mag transigeeren, ter wille van sommige personen. Gelijkheid voor de wet is eene

---

1) Mr. Winckel, pg. 201.

„D'ailleurs le système actuel n'a plus de raison d'être, maintenant que l'on sait par une étude plus approfondie des moeurs et des sentiments indigènes, combien peu le mot noblesse dans le sens européen, est exact en parlant des indigènes. Deux ou trois familles antrefois souveraines exceptées, et qui sont maintenant dans la misère, partant dans l'obscurité, on ne trouve parmi les Javanais, qu'une aristocratie de fonctionnaires, à peu près à la turque.

Le Javanais est positif de sa nature; il adore le pouvoir effectif. — En Turquie, une fois destitué, le grand-vizir lui-même rentre dans la foule. Il n'y a pas de société plus égalitaire que celle où regne l'islam."

eerste vereischte. Ik geloof, dat men den Javaan leeren moet, dat in het plegen van een misdrijf meer schande der familie aangedaan wordt, dan in het ter rechtbank roepen van den al dan niet schuldige, hoe hoog geplaatst deze ook zijn moege.

Heeft een Regent eenig misdrijf gepleegd, dan mag hij niet langer ambtenaar zijn, dan moet hem zijne waardigheid ontnomen worden, zij het dan tijdelijk. Dit geschiedt in den regel ook, daar art 35 der Instructie van de Hoofden van gewestelijk bestuur dezen de bevoegdheid toekent, om: »wanneer de belangen der dienst dit vorderen, de onder hunne bevelen gestelde ambtenaren, beambten en Inlandsche Hoofden, onder nadere goedkeuring der Regeering, in de uitoefening hunner bediening te schorsen." Dit zal een Regent niet krenken, zijn prestige (als inlandsch vorst) tegenover den Inlander niet schaden, terwijl het niet verlot vragen om hem voor den strafrechter te roepen, het wel doen zal. Ik weet niet wat erger is.

Ik geloof, dat het beter ware geweest, om, indien de Regent strafrechterlijk vervolgd moest worden, het verlot te laten varen, doch het voorloopig onderzoek geheel en al in het geheim te laten geschieden, en zulke bepalingen te maken, dat de naam van den Regent niet genoemd worde in dat onderzoek, en eerst dan, wanneer men aan zijne schuld niet behoeft te twijfelen, rechtsingang tegen hem te verleen. Hiermede wordt niet te kort gedaan aan het vorstelijk aanzien, dat de Regent geniet. Is hij echter onschuldig, niemand zijner nabestaanden of onderdanen zal geweten hebben, dat zijn Regent eene crimineele vervolging boven het hoofd hing, terwijl zijn prestige er niet onder lijden zal. Het bezwaar van den Heer Baud was dan tevens uit den weg geruimd.

De grond dus, waarop de bepaling steunt, nl. de poli-

tieke redenen, is voor mij niet afdoende. Indien het blijkt, dat een Regent een misdrijf begaan heeft, dat onder het bereik van den strafrechter valt, moet hij direct voor dezen geroepen, niet tegen dezen beschermd kunnen worden. Waarom, daar de Regeering in den Regent, behalve den ambtenaar, ook den Inlandschen Vorst ziet, dien zij met veel égards behandelen moet, waarom niet de aanvraag tot het bewuste verlot opgeheven, en andere bepalingen in het leven geroepen, die toch, zonder deze inmenging van de Regeering in het strafrecht, afdoende zijn om des vorsten prestige te handhaven tegenover den Inlander, b. v. zooals hetgeen ik hierboven gecopperd heb?

Hoe men de zaak ook bezie, ik geloof te mogen beweren, dat noch politieke redenen, noch het billijkheids-, noch het rechtsgevoel het instandhouden dezer bepaling rechtvaardigen, en meen dan ook, 1^e dat het niet had moeten opgenomen worden in het Regeerings-Reglement; 2^e dat het, eenmaal, daarin opgenomen zijnde, zoo spoedig mogelijk geschrapt worden moet.

B Bestaan er dus voor mij geen afdoende redenen ter rechtvaardiging van het verlot tot strafvervolging, nog minder is dit het geval met het verlot tot het instellen van burgerlijke actiën.

De grond der Regeering om onze bepaling in het R.R. op te nemen lag volgens haar, (zie Hoofdstuk I bl. 9) in de weinige kennis van geldadministratie der Hoofden, hunne zucht om meer te koopen, dan zij betalen kunnen, en niet het minst om de speculatiegeest van eenige kooplieden op die koopzucht der Hoofden tegen te gaan.

Is deze reden werkelijk van zulke waarde, om zulk eene gewichtige bepaling, als in art. 84 R.R. uitgedrukt is, in het leven te roepen? Mij dunkt, neen.

Omdat het karakter der Javaansche Grooten nu eenmaal van dien aard is, dat zij licht over te halen zijn om meer te koopen, dan zij betalen kunnen, is dat nog geen reden hen zulk een groot voorrecht te schenken. Ik meen, dat juist door dezen grond voor dit voorrecht de vorstelijke waardigheid meer gekrenkt, dan gereleveerd wordt. Door dezen grond als de eenige ware aan te nemen, worden deze Inlandsche Hoofden gedegradeerd tot kinderen, tot minderjarige personen. De Regeering treedt hier feitelijk op als hun voogdes. Waarom, als zij zoo weinig hun eigen belangen weten te behartigen, hen dan gebruikt als ambtenaren? Voor hoe vele andere personen zou dergelijke bepaling als de onze dan niet gerechtvaardigd zijn? Hoevele ambtenaren en andere hooggeplaatste personen zijn er niet, die aan hetzelfde euvel mank gaan, als deze Javaansche Grooten? En nog nimmer heeft de Regeering er aan gedacht eene bepaling, als deze, voor die ambtenaren in het leven te roepen, en terecht. Iemand, dien men gebruikt als ambtenaar vooral, elk meerderjarig persoon wordt verondersteld, te willen en te weten, wat hij doet. Krenkt hij nu eens anders rechten, komt hij zijne verbintenissen niet na, dan zal hij er de onaangename gevolgen van moeten ondervinden, zonder dat de Regeering er zich mede bemoeit.

Ik geloof ook op grond van deze redeneering tot de conclusie te moeten komen, dat de reden, door de Regeering opgegeven, *niet* de ware is. In geen geval gaat het aan, om het verlof uit te strekken tot alle civielrechtelijke actiën, als de Regeering alleen op het oog had de actiën voortspruitende uit wanbetaling. Wat reden moet er dan aangevoerd worden voor de actiën, voortspruitende uit huur en verhuur, uit maat- en vennootschap, uit lastgeving etc.? Mij dunkt er is slechts één antwoord op,

nl. dezelfde, die de Regeering aanvoerde voor het verlof tot strafrechterlijke vervolging, nl. politieke redenen.

Ik meen voldoende te hebben aangetoond, dat de gronden door de Regeering opgegeven niet de ware kunnen zijn; laat ons nu nagaan, of de niet genoemde politieke redenen voldoende zijn om onze bepaling te rechtvaardigen. Er moet dus iets krenkends, iets beleedigends voor de vorstelijke waardigheid der Inlandsche Hoofden in schuilen, indien zij zonder verlof tot burgerlijke rechtsvordering gedagvaard worden. — Is er iets, dat de vorstelijke waardigheid meer kwetsen moet, dan dat de Vorst zijne verbintenissen niet nakomt? dat de Vorst het zoover laat komen, dat hij in rechten vervolgd moet worden, wil zijn crediteur voldoening erlangen?

De Regeering toch heeft bij de formaliteiten, die in acht genomen moeten worden bij een civielproces tegen een Inlandsch Hoofd, wel degelijk gedacht aan politieke redenen, nl. aan zijne waardigheid. Waarom anders is den Europeeschen waardigheidsbekleeder gelast, te trachten de zaak in der minne te schikken, voor men het verzoek tot verlof verzende? (Circulaire van den Algemeenen Secretaris van den 2^{en} Mei 1856, n°. 796 Ind BB. n°. 96). Waarom anders geschiedt de dagvaarding niet aan het betrokken hoofd, maar aan het hoofd van plaatselijk bestuur, of aan dengene, die hem vervangt, (art. 6, sub 4. I. B. R. V), terwijl deze ambtenaar, aan wien het oorspronkelijke exploit wordt gedaan, tevens gelast is, het oorspronkelijke met *gezien* te teekenen, en het afschrift *bij besloten brief* aan den belanghebbende toe te zenden? Waarom dan het voorschrift, ook toepasselijk voor civiele zaken, de zittingen met gesloten deuren te houden?

Is dit niet voldoende gezorgd voor des vorsten waardigheid? Waarom moet hij nu nog dit mijns inziens buiten-

sporige voorrecht genieten? Moet de Koning ¹⁾ civielrechtelijk vervolgd worden, dan geschiedt dit ook zonder verlof. Wel gaat de procedure op naam van den Proc. Generaal van den Hoogen Raad, of van den Commissaris des Konings, waar het goed gelegen is, doch dit kan niet anders, daar recht gesproken wordt in naam des Konings, hij zelf onschendbaar is. Het geschiedt ook zonder verlof, natuurlijk, daar hij de hoogste, de eerste persoon is van het Rijk, en men moeilijk dus de vraag zou kunnen beantwoorden, wie zal het verlof voor den Koning geven? Doch niettegenstaande dit alles, kan en wordt er recht verkregen ook tegen den Koning, zonder eenige formaliteit, die eenigszins maar moeilijkheid zou kunnen opwerpen. Bij den Regent nu zal dit wel het geval zijn? bij iemand, die alle mogelijke politiek gezag verloren en dien men dus niet te vreezen heeft?

Art. 80 R.R. »Niemand kan tegen zijn wil worden afgetrokken van den rechter, dien algemeene verordeningen hem toekennen,» is, en hiermede ben ik het eens met den Heer van Höevell, in strijd met art 84 R.R.

Het is wel waar wat de Heer Donker Curtius zegt, dat men onderscheid moet maken tusschen het verlof tot en de vervolging zelve, doch ook waarheid is, dat de eischer in civilibus bij eventueele weigering van zijn verzoek tot verlof van den rechter wordt afgetrokken, dien algemeene verordeningen hem aanwijzen. De Raad van Justitie is de rechter den Regent bij algemeene verordeningen toegekend, dus ook voor hem, die tegen hem ageeren wil,

---

1) In geen geval kan de Koning vergeleken worden bij den Regent, de eerste toch is regeerend onafhankelijk vorst, de ander zijn ambtenaar en onderdaan.

volgens den regel: actor sequitur forum rei. Bij weigering kan dus de eischer zijn zaak niet voor den competenten rechter brengen, hem geschiedt dus geen recht. Tot staving van zijn gezegde wees de Heer Donker Curtius er op, dat ook in ons burgerlijk recht personen waren, die autorisatie noodig hadden om te kunnen procedeeeren, doch ik meen, dat die voorbeelden hier niet kunnen gebruikt worden. Wie toch zijn die personen? de voogd, de man voor de getrouwde vrouw, en de curator. Dezen hebben machtiging noodig om te kunnen procedeeeren, wanneer hun pupil etc. of zelf procedeeeren wil, of in rechten aangesproken wordt. Degene echter, die tegen hen ageeren wil, behoeft geene machtiging. Hier is het juist omgekeerd. Wil de Regent procedeeeren, dan kan hij dat doen, zonder eenige autorisatie, van wien ook, terwijl juist hij, die een actie in wil stellen tegen den Regent, daarvoor verlof moet hebben

Dit is ook mijns inziens, strijdig met het voorschrift van art. 108 R.R. nl., dat allen, die zich op het grondgebied van Ned.-Indië bevinden, aanspraak hebben op bescherming van persoon en *goederen*. Ook hier dus doet zich het geval voor, dat, wil de G.G. zich aan deze bepaling houden, hij steeds het verzoek tot verlof moet toestaan, dat dus ook hier het verlof tot eene bloote formaliteit afdaalt.

Ook het bezwaar van den Heer Baud schijnt niet van ernstigen aard te zijn. De praktijk toch leert dit. Sints 1854 vindt men één geval van weigering, (zie Winckel, pg. 187) nl. de zaak van den Heer van den Biesen tegen den Regent van Brebes in 1860. De eerste vroeg schadevergoeding wegens slechte behandeling ondervonden van den kant van den Regent, terwijl in het Ind. Weekblad van het Regt van den 3 April 1871, n°. 405, nog eene

weigering voorkomt om den Rijksbestierder en den Hoofd-Djaksa van Soerakarta te dagvaarden. Doch mijns inziens, en hier ben ik het eens met den Heer Winckel (zelfde pagina) verloor de eischer geheel uit het oog, dat deze personen, als zijnde onderdanen van den *onafhankelijken* vorst van Soerakarta, hoewel door ons goevernement aangesteld, niet ter competentie van onze rechtbanken komen. Ook voor het civielrechtelijke is dus het verzoek tot verlof afgedaald tot eene bloote formaliteit. Ook hier heeft dus de Regeering, het enkele geval van den Heer van den Biesen uitgezonderd, nooit bezwaar gezien het Inlandsche Hoofd voor den rechter te roepen, en heeft zij dus ten volle getoond, dat hij niet zoo te vreezen is, als wel gedacht werd.

De Heer Rochussen, zie bl. 15, geloofde, dat reeds in 1854 onze bepaling niet meer noodig was voor *het groot meerendeel der Regenten*; alleen achtte hij het noodzakelijk voor »nog zeer vele Inlandsche Hoofden.»

Zijne meening nu is mij een bewijs te meer, dat vooral nu, na de invoering van het K.B. van 1867, n°. 10, het verlof, ten minste voor de civiele actiën, opgeheven dient te worden. Art. I van dat K.B. spreekt van Vorsten, Rijksbestierders, Regenten en Onderregenten, terwijl voor de overige Inlandsche Hoofden het verlof niet meer benoodigd is. Zie tevens daar, waar ik dit K.B. ter plaatse behandel (Hoofdstuk IV), wat ik meen te moeten opmerken omtrent de Vorsten en Rijksbestierders. De Heer Rochussen, hoewel anders voor het artikel, is dus mijne meening toegedaan, dat onze bepaling voor de Regenten niet meer benoodigd was in 1854, hoeveel te meer nu in 1881!

Evenmin als ik de bepaling van art. 84 goedkeur, evenmin is dat het geval met het Besluit van 1829, hoewel hier,

mijns inziens, beter de politieke redenen tot grond kunnen strekken. Er zijn wel geen bescheiden en stukken meer overig om inlichtingen te geven voor de motieven, die den Com.-Gen. du Bus er toe geleid hebben meergemeld besluit in het leven te roepen, doch, in aanmerking nemende, den tijd, waarin het genomen werd, nl. 1829, toen de groote Java-oorlog nog in vollen gang was, durf ik wel de onderstelling wagen, dat politieke redenen de grond voor dit Besluit geweest zijn. Een groot gedeelte van Java was in vollen opstand, natuurlijk, dat de Regeering er op bedacht was, zooveel mogelijk de trouw der haar nog togedane Hoofden en Regenten (die toen veel meer invloed op de bevolking hadden dan in 1851 en nu) te versterken door het schenken van groote voorrechten, zooals deze. Doch tusschen 1829 en 1851 ligt een groot tijdsverloop, waarin vele der toestanden, die het in het leven roepen der bepaling wettigden, geheel veranderd waren, of opgehouden hadden te bestaan, waardoor van zelve de gronden ter rechtvaardiging van het verlof vervielen, en dus het meer dan tijd was de bepalingen van het Besluit in te trekken, in plaats van te bestendigen. Hoe het zij, die bepalingen zijn nu eenmaal daar, en moeten wij, zoolang zij niet afgeschaft zijn, met hen rekening houden.

Al deze redeneeringen dus samentrekkende, kom ik tot de conclusie, dat ook het verlof in civiele zaken ongemotiveerd is, dat het afgeschaft moet worden.

Wil de Regeering echter, het kwaad der Inlandsche Hoofden kennende, dit zooveel mogelijk te keer gaan, dan make zij hiervoor andere bepalingen. Niets gemakkelijker dan dat, vooral daar het Inlandsche Hoofd is *Ned. ambtenaar*, bezoldigd van wege het Gouvernement. Men make de bepaling, dat het Inlandsche Hoofd nooit voor betaling van schulden in rechten vervolgd kan worden, doch men

sta zijne crediteuren eene korting ¹⁾ toe van Gouvernementswege, niet hooger dan ten bedrage van $\frac{1}{4}$ van dat tractement, zoodanig, dat slechts ééne korting tegelijk kan geschieden, en bij meerdere kortingen de eene de andere successievelijk opvolgen moet, terwijl de tijd van het indienen van het verzoek om korting de preferentie bepaalt, zooals dit ook geschiedt bij de civiele ambtenaren. Hierbij zou de bepaling van art. 4 en art. 11 Regl. op de pensioenen etc. van 1822 Stb. n°. 49 kunnen gelden, nl.: »Ieder, die eenige korting ten laste van een Regent zou willen vragen, zal zich te dien einde, bij behoorlijk gezegeeld request moeten adresseeren aan den G.G., daarbij opgevende:

- a. Den naam en woonplaats van zijn debiteur.
- b. Den aard der schuld en den tijd, op welken zij is gecontracteerd met overlegging van authentieke copijen van al zoodanige bewijzen, als waarop de requestant zijne pretentie fundeert.

Wanneer het evenwel mocht gebeuren dat twee of meer personen op denzelfden dag korting ten laste van denzelfden Regent obtineerden, zal echter alleen het een vierde worden gekort, en dit montant in gelijke deelen onder de korting verkregen hebbende personen worden uitgekeerd." Men breide dit nog zoo uit, dat ieder handelaar of crediteur (van welken landaard ook, Europeaan, Chinees, Arabier of Inlander), die langer dan 6 maanden crediet verleent, niet alleen dien waarborg van het Gouver-

1) Voor de civiele ambtenaren in N. I. bestaat een Reglement op de kortingen op de tractementen, maand- en daggelden en pensioenen van 1822 Stb. n°. 49, doch het Besluit n°. 30 van den 4^{en} Dec. 1870. I. B. B. n°. 2419 (Canter Visscher en Michielsen 1871) verklaart uitdrukkelijk, dat het niet van toepassing is op inlandsche hoofden.

nement verliezen, maar ook wegens overtreding van het gebod naar rato zijner vordering beboet worden zal, terwijl eerst, wanneer de crediteur geheel voldaan is, hij weer crediet mag openen, onder dezelfde bepalingen. 1)

Ik meen dan ook, dat het de plicht der Regeering is, de fout dezer Inlandsche Hoofden kennende, hen niet tegen de menschen, die op hun koopzucht speculeeren, te moeten beschermen, maar tegen die koopzucht zelve, en geloof dat dit veel beter geschieden zal door het hierboven ontwikkelde, dan door de bepaling van art. 84 R. R., terwijl tevens niemand schade lijden, en de Regent de zaken, die hij noodig heeft, voor de eigen waarde koopen kan. Want ontegenzeggelijk ligt er veel waarheid in het gezegde van den heer van Hoëvell, dat, onder de tegenwoordige vigeerende bepaling van art. 84, de leverancier, zijn waarborg van betaling missende, en dus op risico leverende, zijne prijzen verviervoudigen zal.

A en B dus resumeerende kom ik tot de conclusie, dat noch het verlof tot strafvervolging noch het verlof tot burgerlijke vervolging gerechtvaardigd is. Derhalve is het een fout, dat art. 84 in het Regeerings-Reglement gekomen is, en behoort het zoo spoedig mogelijk afgeschaft te worden.

---

1) Ontstaat er geschil over de deugdelijkheid der vordering, wordt zij door den Regent niet erkend, dan zal de Rechter dat moeten uitmaken. Dit voor den Rechter komen ter verificering der schuld is mijns inziens nog geene vervolging wegens schulden.

HOOFDSTUK IV.

BESTAANDE RECHTSTOESTAND.

---

§ 1. In het vorige Hoofdstuk heb ik, zoo goed mogelijk betoogd, dat art. 84 afgeschaft diende te worden. Is dit dus jure constituendo wenschelijk, wij hebben slechts rekening te houden met het jus constitutum. Gaan wij de woorden van het artikel na, dan lezen wij op het einde »inlandsche vorsten en hoofden, bij algemeene verordening aangeduid.» — Die algemeene verordening, hier bedoeld, is het Koninklijk Besluit van den 3^{den} Nov. 1866, Indisch Staatsblad 1867, n°. 10. — Doch voordat dit Besluit tot stand kwam, moest men zich houden aan art. 4 I. Regt. Org. luidende aldus:

»Onverminderd de bestaande of later door den G.G. te
»geven voorschriften, betrekkelijk het vragen van verlof tot
»vervolging in regten van mindere inlandsche hoofden kunnen
»geene burgerlijke regtsvorderingen, noch vervolgingen tot
»straf, worden ingesteld tegen Vorsten, Regenten of andere
»Inlandsche Grooten en derzelver nabestaanden, noch ook
»tegen districtshoofden en andere inlandsche hoofden van
»aanzien, zonder daartoe vooraf, op Java en Madura, van
»den G.G., en, in de bezittingen buiten Java en Madura,

»van den hoogsten gezaghebber verlof te hebben ver-
»kregen.

»Ingeval de laatstgemelde het verlof mogt weigeren, zal
»hij van zijn besluit onmiddelijk kennis geven aan den G. G.,
»ten einde hetzelfde bekrachtigd, of de gevraagde vergunning
»alsnog verleend worde.

»De teregtzittingen over zaken, waarin de genoemde per-
»sonen hetzij alleen, hetzij met anderen betrokken zijn,
»worden met gesloten deuren gehouden.”

Art. 84 R. R. schreef voor eene aanwijzing van de
Inlandsche Hoofden en Vorsten, voor wie het verlof be-
noodigd was. Doch zoolang die aanwijzing nog niet geschied
was, had men zich te houden aan art. 4 I. R. O., volgens
den regel, dat eene wet zoolang van kracht is, tot zij
door eene latere afgeschaft wordt.

Hierbij doet zich de vraag voor, of art. 84 R. R. niet
art. 4 I. R. O. te niet doet. Dit zou wel het geval zijn,
indien art. 84 (overgenomen uit art. 4 I. R. O.) art. 4
zoodanig wijzigde, dat er niets meer van overbleef, doch
het tegendeel heeft juist plaats. Art. 84 R. R. heeft van
art. 4 I. R. O. de algemeene bepaling overgenomen, terwijl
art. 4 hetzelfde als art. 84 bevattende, nog bepaelder en
bestemder is. Art. 4 I. R. O. bleef dus van kracht.

Gaan wij dat art. na, dan vinden wij: »Vorsten, Re-
»genten, of andere Inlandsche Grooten en derzelver na-
»bestaanden, districtshoofden en andere inlandsche hoofden
»van aanzien.” Dit is nog zeer onbestemd. Welk onder-
scheid bestaat er tusschen »inlandsche grooten” en »inland-
sche hoofden van aanzien,” en welke personen verstaat
men onder deze categoriën? Tot hoever strekt zich b.v. de
grens uit der »nabestaanden” hier bedoeld? Moet men zich
hier houden aan de bepaling van art. 864 B. W. van N. I.,
volgens hetwelk bloedverwanten, den overledene verder dan

in den 12^{den} graad bestaande, niet erven? Doch het gaat niet aan, eene vraag uit het publiek recht, te beantwoorden met eene bepaling uit het privaatrecht. Wel bepaalde het Gouvernementsbesluit van 6 Juni 1857 n°. 56 (R. v. I. Dl. 16, p. 382), dat bij art. 4. I. R. O. onder »nabestaanden» van voornamc inlandsche grooten bedoeld worden hunne »nabij bestaanden,» doch hiermede zijn wij evenver, zoolang de grenzen van het woordje »nabij» niet omschreven werden. Verder besliste de Regeering nog, dat onder »nabestaanden» wij verstaan moeten »nabestaanden van levende grooten.» Deze quaestie werd aldus beslist naar aanleiding van een verzoek om den geschorsten zoutverkoopkhuismeester te A. Ngabehi Broto Adhi Ardjo, achterkleinzoon van een vorigen, doch reeds overleden regent van A. strafrechtelijk te vervolgen. Door het woord »nabestaanden» toe te passen op de afstammelingen van vroegere grooten zou, zoo meende men, aan de bepaling van art. 4 eene zeer groote uitbreiding gegeven worden, hetwelk daarom reeds onjuist zou zijn, omdat die bepaling, als eene afwijking van de algemeene wetten daarstellende, van strikte opvatting is. (Ind. B.B. 1452, Deel VII.)

Dit was iets, maar niet genoeg.

Verder was ook de redactie van art. 4 R. O. niet duidelijk, »en in de bezittingen buiten Java en Madura van den hoogsten gezaghebber.» Hier zijn 2 uitleggingen op, nl.:

- 1°. De hoofden van gewestelijk bestuur op de buitenbezittingen zijn alleen dan bevoegd tot het verleenen voor het verlot, wanneer het te vervolgen hoofd moet te recht staan voor eene *onder hun gebied behoorende* rechtbank.
- 2°. Zij hebben die bevoegdheid allcen wegens het feit, dat het te vervolgen hoofd *in het onder hun bestuur staand gewest te huis behoort.*

De Regeering heeft de eerste uitlegging als de ware aangenomen, en wel op de volgende gronden:

»dat, zoowel volgens art. 4 I. R. O. als volgens art. 84 R. R. tot vervolging in regten van inlandsche vorsten, grooten en hoofden van aanzien, het verlof noodig is van den G.G. of buiten Java en Madura, van den hoogsten gewestelijken gezaghebber;

»dat voor de buitenbezittingen eene uitzondering is gemaakt op den algemeenen regel, dat het verlof van den G.G. noodig is tot het instellen van burgerlijke regtsvorderingen en vervolgingen tot straf, en dat *duidelijk blijkt*, dat het door den G.G. of hoogsten gewestelijken gezaghebber buiten Java en Madura te verleenen verlof afhankelijk is van de plaats, waar die vorderingen of vervolgingen worden ingesteld.” 1)

Het is opmerkelijk, dat de Regeering alleen zegt: »en dat *duidelijk blijkt etc.*”, maar op welken grond is nog altijd een raadsel.

Overeenkomstig deze leer dus zijn de hoofden van gewestelijk bestuur buiten Java en Madura, ressorteerende onder het rechtsgebied van eenen Raad van Justitie op Java, niet bevoegd tot het verleenen van het in art. 4 bedoelde verlof. 2)

Om te weten, wie die Vorsten etc. waren, raadpleegde men gewoonlijk het Reglement van 1824 Stb. n°. 13 op de titels, rangen, de staatsie en het gevolg der Inlandsche ambtenaren op het eiland Java, aan de Regenten ondergeschikt zijnde, zoo ook de Ordonnantie van den 19^{den} Mei

1) Overgenomen uit het Ind. B. B. Dl. II. bl. 94 en volgende.

2) Daar, zooals men later zien zal, ook het K. B. v. 1867 n°. 10 deze quaestie niet beslist, zoo zal men zich ook nu nog aan deze uitspraak der Regeering te houden hebben.

1847 n°. 1 Stb. n°. 25 omtrent de benoeming van inlandsche ambtenaren en de benaming der inlandsche beambten tot de cultures in betrekking staande. Doch ook hier kon men dezelfde vragen opperen, als bij art. 4 I. R. O. Men wist niet tot welken graad van bloedverwantschap het privilege zich uitstreckte; of zwagerschap er ook onder begrepen was, en of eens de machtiging toegestaan, de Raad van Justitie zich onbevoegd kon verklaren en dus de zaak aan den lageren rechter kon renvoyeeren, door de machtiging overbodig te verklaren. Deze quaestie meende de Procureur-Generaal te Samarang in ontkennenden zin te moeten beantwoorden, terwijl de Raad en het Hoog Gerechtshof het in bevestigenden zin beslisten. ¹⁾

De vraag »wie zijn de hoofden van aanzien hier bedoeld», moest telkens door de Regeering of de Rechtbank beslist worden; zoo b.v. het arrest van 4 Oct. 1855, dat bepaalde, dat de ondercollecteurs der landelijke inkomsten beschouwd moeten worden als inlandsche hoofden van aanzien, vallende in de termen van art. 4 I. R. O.; het Gouvernementsbesluit van 16 Aug. 1859 n°. 28, bevattende, dat het artikel niet van toepassing is op eenen 1sten luitenant der pradjoerits en op eenen mantrie-aris.”

§ 2. Zooals wij zien kunnen, geeft art. 4 I. R. O. geen uitsluitel. Hoe langer hoe meer bleek de behoefte aan eene bepaalde omschreven aanduiding, vooral daar die door art. 84 R. R. voorgeschreven was. Eindelijk werd aan dit verlangen voldaan door het Kon. Besluit van den 3^{en} Nov. 1866, Ind. Stb. 1867 n°. 10, dat ik hieronder laat volgen:

---

1) Vonnis van den R. v. Just. te Samarang van den 28sten April 1863, gecasseerd door het Hoog Gerechtshof 2 Juli 1863. R. v. J. XXI pg. 330. Ook dit arrest van het H.G.hof zal na het K. Besl. v. 1867 van kracht zijn.

»Wij Willem III bij de Gratie Gods etc.

Willende overgaan tot eene aanwijzing der inlandsche vorsten en hoofden, tegen welke geene burgerlijke regtsvordering of vervolging tot straf mag worden ingesteld, dan na te hebben verkregen het verlof, vereischt bij art. 84 R. R. v. N. I.

Lettede op art. 84 en op art. 27 2^e alinea 1) der Wet van 2 Sept. 1854 Stb. 129. etc.

Hebben besloten en besluiten:

Met wijziging van de artt. 4 en 131 en alle daarmede in verband staande artikelen van het Reglement op de Regterlijke Organisatie en het Beleid der Justitie in Nederlandsch-Indië, en van alle omtrent dit onderwerp bestaande verordeningen te bepalen:

Art. I.

Geene burgerlijke regtsvordering noch vervolging tot straf kan worden ingesteld tegen *Inlandsche Vorsten*, *Rijksbestierders*, *Regenten* en *Onderregenten*, zoolang zij niet, als zoodanig afgetreden of uit hun ambt ontslagen zijn, zonder daartoe verlof te hebben verkregen, indien het geding gevoerd moet worden op Java en Madura, van den Gouverneur-Generaal; indien het gevoerd moet worden in een gewest buiten Java en Madura, van den hoogsten gewestelijken gezaghebber.

Indien de laatstgenoemde het verlof weigert, geeft hij van zijn besluit onmiddelijk kennis aan den Gouverneur-Generaal, ten einde hetzelfde bekrachtigd of het verlof alsnog verkregen worde.

---

1) Art. 27 2^e alinea R. R. „De algemeene verordeningen zijn op die gedeelten van N. I., alwaar het regt van zelfbestuur aan de inlandsche vorsten en volken is gelaten, slechts in zoover toepasselijk, als met dat regt bestaanbaar is.”

Art. II.

De burgerlijke regtsvorderingen en de strafvervolgingen van welken aard ook, tegen de in Art. I genoemde inlandsche vorsten en hoofden, worden in eersten aanleg aangebragt bij de Raden van Justitie en op de gewone wijze beregt.

De teregtzittingen voor de zaken, waarin die vorsten en hoofden, het zij alleen, hetzij met anderen ¹⁾ betrokken zijn, worden met gesloten deuren gehouden. ²⁾

---

1) Wanneer van twee naar aanleiding van art. 6 I. R. O. gezamenlijk voor den Raad van Justitie verwezen Inlanders, degene, die ingevolge Stbl. 1867 n°. 10 voor eene Europeesche regtbank te recht moet staan, afwezig blijft, en alleen de gewone Inlander verschijnt, wordt de connexiteit verbroken, en kan laatstgemelde vorderen naar den landraad, als zijn natuurlijken regter, te worden verwezen.

Dit werd aldus beslist, op grond:

Dat, ingevolge art. 80 R. R. niemand tegen zijn wil afgetrokken kan worden van den regter, dien algemeene verordeningen hem toekennen.

Dat, op die bepaling wel eene uitzondering is gemaakt door art. 6 I. R. O. maar de ratio van die uitzondering geen andere kan zijn, dan dat de zaak van verschillende in één misdrijf betrokken personen *in één*, en niet voor verschillende regtbanken afzonderlijk werd behandeld, *niet*, dat door mogelijke verschillende uitspraken aan den eerbied voor regterlijke vonnissen afbreuk zou worden gedaan, 't geen dan alleen 't geval zou kunnen wezen, wanneer 't mogelijk ware, dat verschillende regtbanken *over een en denzelfden beklagde*, en in 't eerste ressort uitspraak deden;

Dat, wanneer het dus tot de onmogelijkheden behoorde om aan de voorschriften van art. 6 I. R. O. gevolg te geven, en de beklagden *gezamenlijk* te doen teregtstaan, het algemeene beginsel in art. 80 R. R. uitgedrukt, boven moet drijven.

(Indisch Weekblad van het Regt n°. 615. Jaargang 1875).

2) Men ziet hier, alsook in de laatste alinea van art. 4 I. R. O.

Alvorens in deze zaken uitspraak te doen, wint de Raad van Justitie niet slechts het advies in van den hoofdpanghoeloe, maar raadpleegt ook twee inlandsche hoofden, welke daartoe in elk bijzonder geval door den Gouverneur-Generaal, of buiten Java en Madura, door den hoogsten gewestelijken gezaghebber worden aangewezen. ¹⁾

Art III.

De voor Europeanen en met hen gelijkgestelde personen aangewezen regtbanken of regters oordeelen in eersten aanleg over alle strafvervolgingen ingesteld tegen:

- a. Inlandsche Vorsten, Rijksbestierders, Regenten en Onderregenten, nadat deze als zoodanig afgetreden, of uit hun ambt ontslagen zijn; Inlanders, die regt hebben tot het voeren van den vorstentitel, ofschoon zelf nimmer geregeerd hebbende. ²⁾

---

het verschil met het Besluit van 8 Oct. 1829 waarin alleen bij crimineele processen, *op het verzoek der beklaagden*, de zittingen met gesloten deuren moesten gehouden worden, terwijl dit hier uitgebreid is tot de civiele zaken, en het niet meer op verzoek geschiedt, maar wettelijk voorschrift geworden is.

1) In het Besluit v. 1829 was slechts sprake van den Hoofd-Djaksa en den Hoofd-Panghoeloe.

Deze bepaling vernietigt dus het Besluit n°. 13 v. 20 Nov. 1864 (B. B. n°. 1626. Deel VIII), waarbij de hoofden van gewestelijk bestuur van Batavia, Samarang en Soerabaya aangeschreven werden om voortaan, bij de aanbieding of behandeling van voorstellen tot het vervolgen in rechten van personen bedoeld bij art. 4 I. R. O., drie inlandsche hoofden voor te dragen, om ingevolge art. 131 I. R. O. te worden aangewezen als adviseurs, van welke de derde slechts dan zou optreden, wanneer een der beide anderen verhinderd werd.

2) Ind. Stbl. 1869 n°. 27. Ampliatie van Art. III K. B. 3 Nov. 1866, Ind. Stbl. 1867 n°. 10.

Wij Willem III etc. Hebben besloten en besluiten:

Art. III van Ons Besluit van 3 Nov. 1866 n°. 73. (Ind. Stbl. 1867

- b. Vrouwen, bloedverwanten en aangehuwden tot den vierden graad ingesloten, zoo wettige als onwettige van de in Art. I en lit. a. van dit Artikel genoemde inlandsche vorsten en hoofden.
- c. patih's, districtshoofden en andere inlandsche hoofden, welke, onder welken titel ook, over de eigenlijke inlandsche bevolking, een gelijk of hooger gezag dan de districtshoofden uitoefenen; ondercollecteurs, hoofdpriesters, hoofddjaksa's, djaksa's, adjunct-hoofddjaksas, ¹⁾ en adjunct-djaksa's, priesters, die als permanente adviseurs zitting hebben in de inlandsche regtbanken door een Europechen ambtenaar voorgezeten, en leden der inlandsche regtbanken, allen zoolang zij in werkelijken dienst zijn.

De zaken worden op de gewone bij algemeene verordeningen voorgeschreven wijze beregt.

Art. IV.

Art. 27 ²⁾ van de bepalingen ter regeling van eenige

---

n°. 10) is toepasselijk op Inlanders, die recht hebben tot het voeren van den vorstelijken titel, ofschoon zelf nimmer geregeerd hebbende.

1) Ind. Stbl. 1869 n°. 101. Uitbreiding der bepaling van Art. III K. B. 3 Nov. 1866 n°. 73.

Wij Willem III etc. Hebben besloten en besluiten:

Tot de personen, genoemd in Art. III lt. c. van Ons Besluit v. 3 Nov. 1866 n°. 73 Ind. Stbl. 1867 n°. 10 behooren ook de adjuncten van hoofddjaksa's en der djaksa's, alsmede de priesters, die als permanente adviseurs zitting hebben in de Inlandsche regtbanken door eenen Europechen ambtenaar voorgezeten, allen zoolang zij in werkelijken dienst zijn.

2) Vervangen door art. 8 van het Strafwetboek voor Inlanders.

„De straffen van dwangarbeid in en buiten de ketting worden met opzigt tot de aanzienlijke inlanders, op welke het K. B. v. 3 Nov. 1866 n°. 73 (Ind. Stbl. n°. 10), van toepassing is, vervangen door wegzending naar een oord van ballingschap. Zoo

onderwerpen van Strafwetgeving, welke eene dadelijke voorziening vereischen, is van toepassing met opzigt tot de in Art. I en II genoemde aanzienlijke Inlanders.

Onze Minister van Kolonien is belast met de uitvoering van dit Besluit etc.

Dit Besluit onderscheidt dus de Inlandsche Hoofden in twee categoriën die ieder een afzonderlijke rechtbank hebben, nl.

- 1°. Die van Art. I voor de Raden van Justitie, na bekomen verlof.
- 2°. Die van Art. III voor de rechtbanken of rechters, aangewezen voor Europeanen en met dezen gelijkgestelde personen. ¹⁾

deze straf wordt opgelegd ter vervanging van dwangarbeid in de ketting, verklaart de Regter dit uitdrukkelijk bij zijn vonnis.

Waar aan den gewonen inlander zou worden opgelegd ten arbeidstelling aan de publieke werken voor den kost zonder loon, wordt op de in dit artikel bedoelde personen toegepast gevangenisstraf van gelijken duur.

1) Deze gerechten zijn de volgende: ¹⁾

De *Residentiegerechten*, samengesteld uit den Resident, als alleensprekend rechter, en een Europeesch griffier, gewoonlijk den secretaris van het gewest, tevens belast met de waarneming van het O. M. Tegenwoordig kunnen beide functien opgedragen worden aan de griffiers der landraden.

De competentie dezer gerechten strekt zich uit.

- a. in *burgerlijke zaken*, over alle persoonlijke vorderingen en over vorderingen omtrent roerend goed, tot een maximum van f 200, ingesteld door Inlanders en met hen gelijk gestelden tegen Europeanen;
- b. in *strafzaken* over alle overtredingen, waartegen geen andere of hogere straf bedreigd is dan gevangenisstraf van 8 dagen of boete van f 100.

De *Raden van Justitie*, gevestigd te Batavia, Samarang en Soerabaja, samengesteld uit 1 voorzitter en 4 leden, 1 offi-

1) Zie Mr. de Louter. Pag. 265 en volgende.

Mijns inziens is Art. III van dit Besluit niet op zijn plaats. Zooals ook in den aanhef staat, is het Besluit eene aanwijzing der Inlandsche Vorsten en Hoofden, tegen wie geene vervolging mag plaats hebben zonder verlof. Dit nu doet Art. I; Art. III regelt alleen de competentie van de Rechtbanken en Rechters, aangewezen voor Europeanen en met hen gelijkgestelden, in strafzaken over sommige categorien personen, dus hoegenaamd geene aanwijzing van personen, tegen wie zonder verlof niet mag geprocedeerd worden.

Dit Besluit was eene zeer groote verbetering in den bestaanden rechtstoestand, en hief tal van vragen en

---

cier van Justitie met een substituut en een griffier met zijn substituten. Zij oordeelen:

- a. in *hooger beroep* over vonnissen der Residentiegerechten.
- b. in *eersten aanleg*: in *burgerlijke zaken*, over alle niet uitgezonderde vorderingen tegen Europeanen, in *strafzaken* over alle niet uitgezonderde misdrijven en overtredingen van Europeanen.

Het Hoog-Gerechtshof van N. I. te Batavia, bestaande uit 1 pres., 2 vice-pres., 10 of 12 leden, 1 Proc. Gen., 2 Advoc. Gen., 1 griffier, 3 subst. griffiers. Het oordeelt:

- a. in *hooger beroep* over de vonnissen der Raden van Justitie en van scheidslieden,
- b. in *revisie* over de vonnissen der Raden van Justitie.
- c. in *eersten aanleg*: in *burgerlijke zaken* over alle rechtsvorderingen tegen den G.G. en tegen den Staat, met uitzondering van alle belasting- en pachtzaken en van zakelijke rechtsvorderingen.

in *strafzaken* over alle misdrijven en overtredingen, tijdens de uitoefening hunner functien begaan door hoofd- en rechterlijke ambtenaren, met uitzondering van overtredingen gestraft met gevangenis tot 8 dagen en geldboete tot f 100, die voor den gewonen rechter behandeld worden.

- d. in *cassatie* nl. vernietiging der vonnissen den Raden v. Justit. in het hoogste ressort gewezen.

quaestien op, die door het onvolledige van art. 4 I. R. O. gerezen waren.

§ 3. Men ziet, art. 4 I. R. O. is door Art. I merkelyk gewijzigd. Art. 4 I. R. O. verleende het verlof aan *alle* Inlandsche Grooten, Art. I Besluit, wijzigt dit in zooverre, dat het nog alleen benoodigd is voor de eerst opgenoemde personen van art. 4 I. R. O. nl. Vorsten, Regenten of andere Grooten; die »andere Grooten» blijken dus te zijn: Rijksbestierders en Onderregenten. ¹⁾

Hier meen ik, dat de Regeering zich een gezag aangematigd heeft, waartoe zij het recht niet bezat.

1) *Vorsten* kunnen dus volgens Art. I Besluit niet zonder verlof van den G. G. voor den rechter geroepen worden. Wie zijn die Vorsten? Er kan geen sprake zijn van de onafhankelijke bovengenoemde Vorsten, noch van Mangkoe Negara en Pakoe Alam, die in hun eigen gebied zelf recht spreken. Het moeten dus zijn de gepensioneerde Vorsten van Tjeribon. Doch mijns inziens vallen die onder lt. a. Art. III Besluit, nl. Inlandsche Vorsten, nadat deze als zoodanig afgetreden zijn, Inlanders, die recht hebben tot het voeren van den Vorstentitel, ofschoon zelf nimmer geregeerd hebbende. Voor dezen nu is het verlof niet benoodigd, en komen zij dus ook niet voor de Raden van Justitie. Naar mijne meening is dus de opname van »vorsten» in Art. I op zijn zachtst genomen eene vergissing, of zijn werkelijk onafhankelijke vorsten bedoeld, eene aanmatiging der Regeering, die niet te pas komt.

1) Onderregenten Ronggo. A Java, il n'y en a plus, du moins dans la partie administrée directement; à Madoura il s'en trouve un, qui remplace le régent, autrefois prince vassal, dont on a cru pouvoir se passer, enfin on retrouve le titre à Bandjermassin, (Borneo). Winckel pg. 191.

2) *Rijksbestierders* genieten hetzelfde voorrecht. De Rijksbestierders hier bedoeld kunnen niet anders zijn, dan die van den Soesoehoenan van Solo, van den Sultan van Djocjo, en van den Panembahan van Sumenap, allen, zoogenaamde onafhankelijke Vorsten.

Doch, hoewel zij door het Hollandsch Gouvernement aangesteld en bezoldigd worden, geloof ik toch, dat deze Rijksbestierders niet ter competentie onzer Hollandsche rechtbanken komen, daar zij onderdanen hunner Vorsten zijn, en zelfs te Djocjo, waar de crimineele justitie door het Hollandsch gezag beheerd wordt, de Sultan zich de jurisdictie voorbehouden heeft over de Prinsen en Grooten van zijn Rijk. ¹⁾

Voor de nabestaanden etc. is dus het verlof weggefallen. Alle quaestien, hiermede in verband staande, zijn dus uit den weg geruimd.

§ 4. Art. II Besluit regelt de procedure voor die personen, waarvoor het verlof benoodigd is. Zoo deed vóór 1867 art. 131 I.R.O.

Art. 131 I.R.O. »Alle burgerlijke regtsvorderingen en »vervolgingen ter zake van misdrijf of overtreding, van »welken aard ook, tegen de personen vermeld bij art. 4, »worden in eersten aanleg aangebragt bij de Raden van »Justitie en op de gewone wijze beregt.

»Alvorens in deze zaken uitspraak te doen, zal de Raad »van Justitie niet slechts, in voldoening aan het bepaalde »bij art. 7, het advys van den hoofdpanghoeloe inwinnen, »maar ook het gevoelen raadplegen van twee inlandsche »hoofden, welke daartoe in elk bijzonder geval, door den »G.G. zullen worden aangewezen.»

Art. II Besluit heft dit art. 131 geheel en al op. Voor zoover Art. 4 I.R.O. dus niet veranderd is door Art. I,

1) Winckel pag. 190.

voor zoover staat, wat in art. 131 I.R.O. uitgedrukt is, in Art. II Besluit, terwijl dit alinea 2 van art. 131 nog uitbreidt, door te bepalen, dat in de buitenbezittingen de adviseurs benoemd zullen worden door de hoofden van gewestelijk bestuur.

De Raden van Justitie zijn dus het forum voor de personen, voor wie het verlof benoodigd is. De procedure is de gewone, alleen geschiedt de dagvaarding aan het hoofd van plaatselijk bestuur, die het oorspronkelijke met *gezien* teekent, en het afschrift bij besloten brief aan den belanghebbende toezendt. (Dit slechts bij civiele zaken, het exploit behelst tevens de vermelding van het verlof, art. 9 I. B. R. V.). De zitting geschiedt met gesloten deuren, en er worden adviseurs benoemd, om aan den rechter voorlichting te verschaffen nopens de godsdienstige wetten, volksinstellingen en gebruiken van de als verweerders voor eene rechtbank betrokken inlanders, ten einde hem rechter in zijne uitspraak te leiden ¹⁾.

§ 5. Alle quaestien zijn echter niet uit den weg geruimd door het K. B. van 1867. Wel geeft het antwoord op de vragen: wie zijn de personen, voor wie het verlof benoodigd is; of bloed- of aanverwantschap het privilegie met zich brengen, en tot hoe verren graad zich die uitstrekken? doch het zwijgt, wanneer b. v. gevraagd wordt: *a*, wie de adviseurs benoemen moet; of bij het verleenen van verstek deze adviseurs gehoord moeten worden; *b*, of de rechter in appel, wanneer recht gedaan is zonder dat voldaan is aan Art. II alinea 2, verplicht is op dit verzuim te letten; *c*, of er op nieuw verlof gevraagd moet worden bij de behandeling in hooger beroep; *d*, of nieuw verlof benoo-

---

1) R. v. I. Deel IX. bl. 172, Art. 75. R.R.

digd is tegen de erfgenamen van een Inlandsch Hoofd, tegen wien eene actie ingesteld was.

De meeste dezer vragen zijn reeds vóór 1867 uitgemaakt door de jurisprudentie en door onderscheidene Besluiten der Regeering. Voor zoover zij dus niet beantwoord door en niet in strijd zijn met dit Kon. Besluit, hebben wij ons te houden aan die jurisprudentie en aan die Besluiten der Regeering.

Gaan wij deze vragen eens na.

a. Moeten nu, wanneer wordt gevraagd verstek tegen een der personen, voor wie het verlof benoodigd is, de genoemde adviseurs ook over het al of niet verleen van het verstek worden ghoord? Het Besluit noch art. 131 I. R. O. geven hierop antwoord.

De Raad van Justitie te Batavia weigerde bij vonnis van 8 Juni 1860 ¹⁾ het verzocht verstek, en verklaarde de vordering te zijn niet ontvankelijk met veroordeeling van de eischeresse in de kosten, op grond, dat, (daar de zorg voor de aanwijzing van den Hoofdpanghoeloe en van de Hoofden rust op den aanlegger der rechtsvordering tegen de personen van art. 4. I. R. O. (de eischeresse dit niet gedaan had, en dus de Raad niet wettig geconstitueerd was. ²⁾)

De succumbante kwam van dit vonnis in hooger beroep, en vorderde de vernietiging van des eersten rechters uitspraak op grond:

1°. Dat de rechter tot het verleen van verstek alleen heeft te onderzoeken, of de dagvaarding in

---

1) R. v. I. Deel XVIII bl. 416. De firma Buys Jacobsen en C°. te Batavia, eerst eischeresse, later appellante *contra* Pangeran Ishak, ingezetene van Bandjermassing.

2) Het schijnt, dat de Raad geen kennis droeg van de Circulaire n°. 1059, van den 24sten April 1857. zie verder bl. 60.

alle opzichten aan de voorschriften der wet voldoet, en daartoe is gehouden, ingeval hem blijkt, dat de termijnen en formaliteiten zijn geobserveerd;

Dat toch, daargelaten de vraag of eene partij bevoegd en verplicht is tot de aanwijzing der Inlandsche Hoofden, in art. 131 sprake, vaststaat, dat hunne tegenwoordigheid tot het verleenen van verstek niet wordt gevorderd, maar zij alleen moeten worden geraadpleegd, *alvorens uitspraak wordt gedaan*, d. i.: alvorens op de principale vordering eene beslissing wordt genomen, alvorens op de conclusiën wordt recht gedaan;

2°. Dat verkeerdelijk door den rechter a quo is verstaan, dat de eischeresse was gehouden hem in wetenschap te stellen met *de door den G.G. aan te wijzen hoofden*;

Dat de wet noch in art. 131 noch elders dien last aan partijen oplegt, en zwijgt van eenig verzoek door haar ten dezen aanzien te doen, en voorts uit de woorden van art. 131: »alvorens uitspraak te doen,» dus *niet bij den aanvang of hangende de zaak* veeleer valt af te leiden, dat de Raad zelf van den G.G. in elk bijzonder geval de aanwijzing moet verzoeken, daar toch de partijen met de uitspraak en de beraadslagingen geene bemoeienis toegestaan uitoefenen;

Dat uit den aard der zaak volgt, dat de rechter die de uitspraak bepaalt en de tijdstippen der beraadslagingen vaststelt, zorg draagt, dat die personen in zijn midden verschijnen, wier tegenwoordigheid tot het geven eener wettige uitspraak wordt gevorderd.

Het Hoog-Gerechtshof beschouwde de zaak echter

uit een geheel ander oogpunt, en wees het volgende arrest:

Ten aanzien van het recht:

O. dat, volgens art. 7 in verband tot art. 131. l. R. O. de Raad van Justitie, alvorens uitspraak te doen op burgerlijke rechtsvorderingen, ingesteld tegen Inlandsche Grooten, tegen welke zonder verlof van den G.G. geene vervolging mag worden ingesteld, moet inwinnen het gevoelen van den Hoofdpanghoeloe en twee Inlandsche Hoofden;

Dat echter, volgens gezegd art. 7, dat gevoelen alleen betreft de ter zake betrekkelijke godsdienstige of andere wetten en gebruiken, en dientengevolge bij hetzelfde artikel ook terecht is bepaald, dat de tegenwoordigheid dier advyseurs alleen wordt vereischt, wanneer de betrokken personen niet rechtens zijn of zich niet vrijwillig onderworpen hebben aan de voorschriften der Europeesche Wetgeving;

Dat de geappelleerde rechtens onderworpen is aan de rechtsmacht van den Raad, alsmede aan de voorschriften der voor Europeanen vigeerende wetgeving, en er, ter beoordeeling der vordering, geene sprake hoegenaamd kan zijn van de noodzakelijkheid van het inwinnen van het gevoelen van eenigen inlandschen advyseur omtrent der geappelleerden godsdienstige of andere wetten en gebruiken;

Dat dus in de onderwerpelijke zaak noch hoofdpanghoeloe noch advyseurs behoeven te worden gehoord, en bijgevolg ook de Raad verkeerdelijk heeft gevonnisd, door, op grond van het niet aanwezig zijn van die personen, het verzocht verstek te weigeren en de vordering niet ontvankelijk te verklaren;

O. dat integendeel het verzocht verstek, als zijnde

de bij de wet gestelde termijnen en formaliteiten bij de introductieve dagvaarding behoorlijk nagekomen, had moeten worden verleend, en als een gevolg van dien ook de vordering — als komende de conclusiën van de eischeresse, met het oog op het overgelegd ordebiljet, den Hove noch onrechtmatig, noch ongegrond voor, — had behooren te zijn toegevoezen, met uitzondering evenwel van de gevraagde uitvoerbaarverklaring bij voorraad, daar het niet blijkt, dat een der gevallen, waarin de wet zulks toestaat, aanwezig is;

Lettende, etc. Rechtdoende:

Vernietigt het op 8 Juli 1860 door den Raad van Justitie te Batavia tusschen partijen gewezen vonnis, waarvan appel; Verleent tegen den oorspronkelijken gedaagde, thans geappelleerde, verstek, etc.

Het arrest van het Hoog-Gerechtshof besliste echter niet, wie de adviseurs moest laten benoemen, partij of rechter, en te recht, daar reeds de Circulaire ¹⁾ n°. 1059, 24 April 1857, van wege de Regeering aan de hoofden van gewestelijk bestuur bepaalde, dat voortaan voorstellen of adviezen tot vervolging in rechten van Inlandsche Grooten en Hoofden, bedoeld in art. 4 I. R. O. worden ingediend door tusschenkomst van het Hoofd van Bestuur in het gewest, alwaar is gevestigd de Raad van Justitie, voor wien de betrokkene moet terecht staan, ten einde *deze hoofdambtenaar twee Inlandsche Hoofden voordraagt* om overeenkomstig art. 131, alinea 2, te worden geraadpleegd.

b. Wanneer een Raad van Justitie, zonder een Hoofd-

1) R. v. I. Dl. XIV. p. 411.

Panghoeloe te adviseeren of het gevoelen in te winnen van twee Inlandsche Hoofden, heeft recht gedaan op eene vordering, welke, na daartoe van den G.G. verkregen verlof, werd ingesteld tegen een Inlandschen Grooten, is de rechter in appel, wanneer partijen zich dienaangaande niet hebben uitgelaten, verplicht ambtshalve op dat verzuim te letten. Aldus besliste het Hoog-Gerechtshof (6 Mei 1858) ¹⁾ vernietigende het op 4 Dec. 1857 door den Raad van Justitie te Batavia tusschen partijen gewezen vonnis.

Overwegende, dat de bepaling is een voorschrift van *openbare orde*, en daarom de rechter ook ambtshalve verplicht is, op hare nakoming te letten,

O. dat een vonnis, hetwelk is geveld, zonder dat daarbij zijn in acht genomen de voorschriften, welke bij de wet in het belang der openbare orde zijn gegeven, is gewezen in strijd met de wet, en mitsdien behoort te worden vernietigd.

- c. De succumbeerende partij heeft geen verlof noodig tot voortzetting in hooger beroep eener rechtsvordering, welke door eenen tot de in art 4 I. R. O. vermelden behoorenden persoon, tegen haar is ingesteld. (B. 18 Juni 1859, n°. 7. BB. n°. 947.)

Geen nieuw verlof is noodig, wanneer de rechtbank, voor welke de zaak aanvankelijk gebracht wordt, zich incompetent verklaart. Het verlof toch luidt »voor den bevoegden regter» en laat in het midden, wie de bevoegde rechter is.

- d. Wanneer hij, tegen wien vergund was eene burgerlijke rechtsvervolgving in te stellen, sterft, vervalt het verlof. Om tegen zijne erfgenamen terzelfder zake

---

1) R. v. I. Dl. XVI. p. 198.

te procederen, moet, indien deze ook behooren tot de personen bedoeld bij art. 4 I. R. O. op nieuw vergunning gevraagd worden. (B. 29 Jan. 1858, n°. 81 BB. 415)

§ 6. Voor de invoering van het R. R. mochten de Inlandsche Hoofden en Ambtenaren van welken rang ook op Java en Madura, wegens landsdieverij, misbruik van gezag of knevelarij niet worden vervolgd zonder verlof van den G.G. Besluit van 24 Juni 1841. n°. 2. (BB. n°. 1181.)

Mr. Winckel, pg. 188 noot 2, maakt hierbij de opmerking, dat dit Besluit te niet is gedaan door art. 81 R. R.

»Alle tusschenkomst van de Regeering in zake van justitie, niet bij dit Reglement toegestaan, is verboden.»

Ik geloof niet, dat dit juist is.

Art. 84 R. R. toch spreekt van »vervolgingen tot straf.» Hierin ligt dus ook begrepen, de vervolgingen wegens landsdieverij, misbruik van gezag en knevelarij.

Het K. Besl. 1867 n°. 10, uitvoering gevende aan art. 84 R. R. zegt in Art. III, dat *alle* strafvorderingen (dus ook wegens landsdieverij, misbruik van gezag en knevelarij) ingesteld, niet alleen tegen de inlandsche ambtenaren beneden den rang van Districtshoofd, maar ook tegen de Districtshoofden zelve, voor de rechtbanken voor Europeanen en met hen gelijkgestelden, gebracht zullen worden.

Ik geloof dan ook, dat niet art. 81 R. R. maar Art. III K. B. 1867 n°. 10 aan deze quaestie een einde maakt, en wel voor de personen vermeld in Art. III. Deze meening is de Regeering ook toegedaan, daar het Besluit n°. 15, 26 Mrt. 1867 B. B. 1969, den hoofden van gewestelijk bestuur te kennen gaf, dat, na het in werking treden van meergemeld Kon. Besluit, de beslissing der Regeering niet meer wordt vereischt om eene strafrechtelijke vervolging ter zake van misbruik van gezag etc. te kunnen instellen

tegen Inlandsche Hoofden en Ambtenaren, niet opgenoemd in Art. I van gezegd Besluit.

Dat de Regeering de meening van den Heer Winckel ook niet is toegedaan, blijkt uit de verschillende Besluiten, na 1854 uitgevaardigd, ter voldoening aan en uitlegging van het voorschrift van meergemeld Besluit van 1841 n°. 2. b. v. het Besluit van 19 Nov. 1858 n°. 27 B. B. n°. 988, ¹⁾ Besluit van 18 Juni 1857 n°. 7 B. B. n°. 200, ²⁾ Besluit n°. 18, 27 Oct. 1866 B. B. n°. 1929. ³⁾

§ 7. Anders is het gesteld met art. 5 der Bepalingen omtrent de Invoering van en den Overgang tot de Nieuwe Wetgeving, van 1848 n°. 10.

»Het bij art. 4 van het Reglement op de R. O. etc bedoelde verlof, zal mede vooraf moeten verkregen worden door hem, die tegen de aldaar gemelde personen notariëele schuldbrieven of andere authentieke acten wil ten uitvoer

1) Dit Besluit behelst, dat, wanneer krachtens het Besluit van Juni 1841 verlof verleend is, om een Dessahoofd wegens knevelarij voor den rechter te vervolgen, en deze zich onbevoegd verklaart, op grond, dat dit Dessahoofd door zijne familiebetrekkingen behoort tot de personen bedoeld in art. 4 I. R. O., die terechtstaan voor den Raad van Justitie, geen nader verlof noodig is om hem voor den Raad te vervolgen.

2) B. 18 Juni 1857 n°. 7 B.B. n°. 200 zegt, dat de Residenten bepalen moeten, of eene vervolging wegens misbruik van gezag etc. tegen Inlandsche Hoofden of Ambtenaren *van welken rang ook*, al dan niet behoort plaats te hebben.

Eigenmachtig kunnen zij beslissen, dat geene vervolging zal plaats hebben. Alleen dan, wanneer zij de vervolging noodig achten, is de tusschenkomst der Regeering tot het verleen van verlof noodig.

3) Dit Besluit schrijft voor, de Dessahoofden, die verdacht worden van misbruik van gezag etc. en waartegen eene strafrechterlijke vervolging noodig geacht wordt, in afwachting van de beslissing der Regeering, te schorsen, in stede van te ontslaan.

leggen, aan welke door de wet gelijke kracht als aan vonnissen wordt toegekend."

Ik meen, dat deze bepaling door art. 81 R. R. zijne kracht verloren heeft. Art. 84 is het eenige artikel in het Reg. Reglement dat van eene tusschenkomst van de Regeering in zaken van justitie spreekt, doch maakt geen melding van het ten uitvoer leggen van notariëele schuldbrieven etc. Art. 81 R. R. verbiedt nu alle verdere tusschenkomst van de Regeering, dus is art. 5 Overgangsbepalingen vervallen. Art. 81, en niet art. 84 R. R. doet dus dit art. 5 te niet, zooals de Heer Winckel pg. 186 beweert.

De Regeering schijnt dit over het hoofd te zien, ¹⁾ en een ander gevoelen toegedaan te zijn, daar verschillende Besluiten de bepaling van art. 5 uitleggen en bekrachtigen, b. v. dat van 2 Juli 1858 n°. 18 B. B. n°. 479, waarbij gelast wordt ook hier adviseurs te benoemen; de Missive van den Gouv. Secret. van 5 Febr. 1863 n°. 319 B. B. n°. 1374, behelzende de redenen waarom reeds dadelijk bij het verleenen van het verlof de adviseurs benoemd moeten worden; het Besluit van 10 Mei 1867 n°. 41 B. B. n°. 2088, waarbij Art. I van het Kon. Besluit van 1867 n°. 10 hier toepasselijk is verklaard.

§ 8. Art. 414 alinea 1 I. Str.vord zegt: »Vorsten, regenten of andere inlandsche grooten kunnen niet als getuigen worden opgeroepen, zonder voorafgaande machtiging van den G.G.»

Ook deze bepaling is anterior aan het Reg. Reglement; het Reglement op de Strafvordering toch is afgekondigd bij Publicatie van 14 Sept. 1847 Stbl. n°. 40.

---

1) Zoo ook Mr. de Louter in zijne Handleiding tot de kennis van het staats- en administratief regt van N. I. pg. 290.

Het artikel werd aldus gewijzigd door het K. B. v. 2 Juni 1873, n°. 142 Ind. Stbl. n°. 10.

»Indische vorsten, rijksbestuurders, regenten en onder-regenten kunnen, zoolang zij niet afgetreden zijn of uit hun ambt ontslagen, niet als getuigen voor den rechter worden geroepen, zonder voorafgaande machtiging van den G.G.

Gelijke machtiging wordt vereischt om voor den rechter als getuigen te roepen de wettige vrouwen en vrouwelijke bloed- en aanverwanten tot en met den 2^{den} graad, van de personen in de vorige alinea opgenoemd. Indien die machtiging niet wordt verleend, zullen de voorschriften van het vorige artikel worden in acht genomen.”

Men zie, wat ik bij de bespreking van Art. 1 K. B. 1867 n°. 10, daar ter plaatse gezegd heb over de Vorsten en Rijksbestierders.

Ik meen, dat ook dit Kon. Besluit in strijd is met art. 81 R. R. Mr. de Louter in zijne Handleiding bl. 290 en Mr. Winckel pg. 202 zijn van een tegenovergesteld gevoelen.

§ 9. Het verlof wordt dus gegeven door den Gouverneur-Generaal. De voorstellen of adviezen tot vervolging in rechten worden ingediend door tusschenkomst van het hoofd van bestuur in het gewest, alwaar is gevestigd de Raad van Justitie, voor wien de betrokkene moet terechtaan. Deze ambtenaar draagt tevens de twee adviseurs voor.

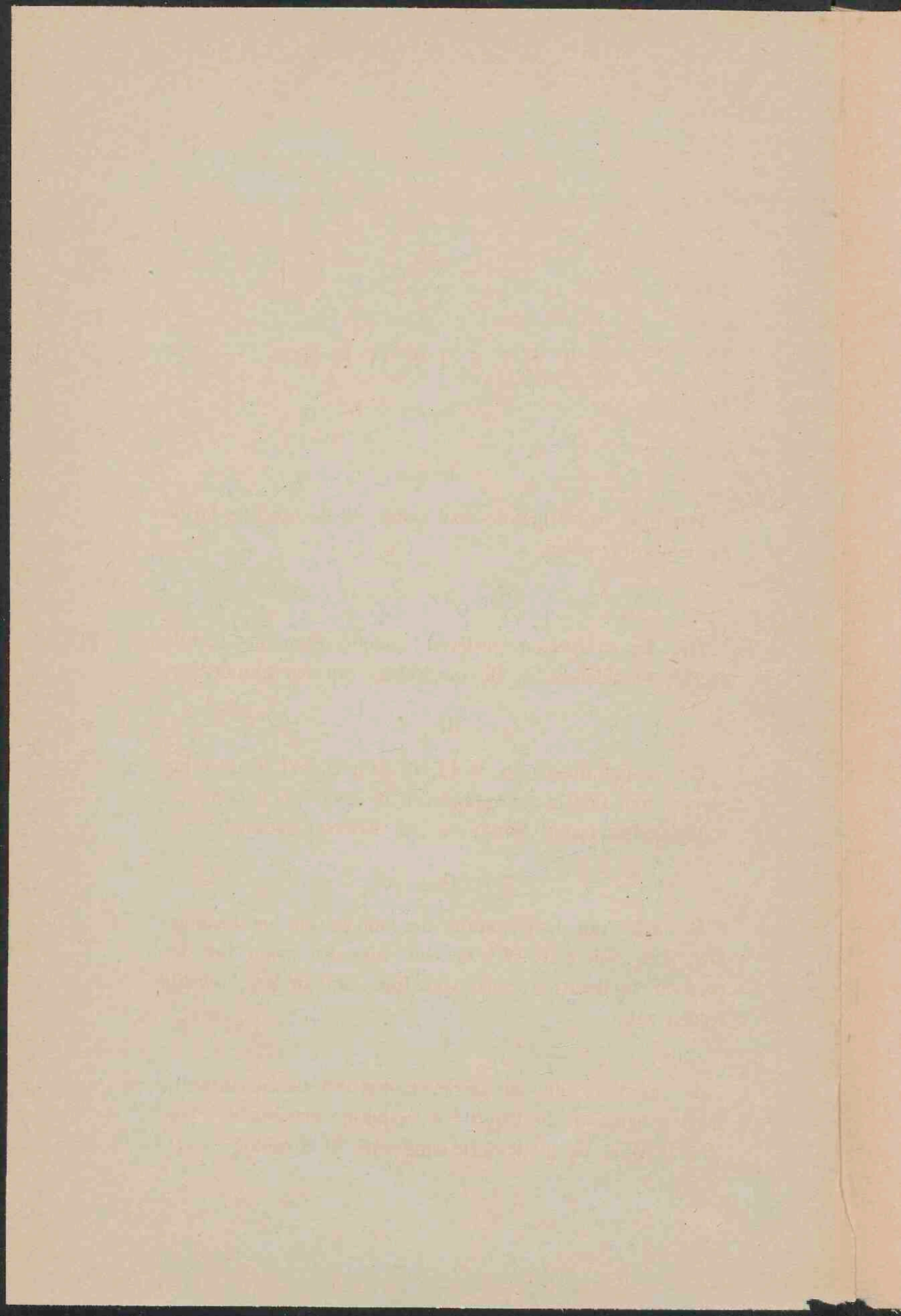
Het verlof wordt niet gegeven, dan nadat de te vervolgen personen in hunne belangen zijn gehoord, terwijl men zich niet bepalen mag tot het hooren van de betrokkenen gemachtigden of zaakwaarnemers, die er meermalen belang bij hebben, dat men tot geene minnelijke schikking geraakt. De Residenten moeten bij vervolging in civiele zaken zooveel mogelijk partijen zelve in hunne belangen

hooren en tot minnelijke schikking bewegen, terwijl van den uitslag dier poging bij de voorstellen of beschikkingen melding gemaakt moet worden.

Elk voorstel tot vervolging moet worden voorafgegaan door een opzettelijk onderzoek naar de omstandigheden, den levensloop en de gedragingen van den te vervolgen persoon, en naar zijne verwantschap aan Inlandsche Grooten en Hoofden. (C. A. S. 24 Juni 1853 n°. 1444, B. B. n°. 118.)

STELLINGEN.

S T E L L I N G E N .

I.

Ten tijde van Ulpianus had geene reële executie bij de rei vindicatio plaats.

II.

Zij, die strafgeldten vorderen, concurreeren niet met de overige schuldeischers, bij insolventie van den schuldenaar.

III.

Het is niet noodig in l. 11. C. de iudaeis (l. 9) de lezing »locis'' met Contius te veranderen in »iocis'', of in »eligiis'' welke laatste lezing Mommsen (ed. Krüger) voorstelt.

IV.

De acte van toestemming der ouders tot het huwelijk (art. 126 sub 2 B. W.) behoeft niet den naam van den persoon te bevatten, met wien hun kind in het huwelijk treden zal.

V.

De moeder, die ter goeder trouw een tweede huwelijk heeft aangegaan, herkrijgt het verlorene vruchtgenot (art. 374 B. W.), bij nictig-verklaring van dit huwelijk.

VI.

De vrouw kan gedurende het echtscheidingsgeding verlof vragen om de goederen der *gemeenschap* te doen verze- gelen, beschrijven en waardeeren.

VII.

Het binnen de 180 dagen, na den dood der eerste vrouw, geboren kind, kan slechts door den man, volgens art. 306 B. W., ontkend worden.

VIII.

Wanneer na de ingebrekestelling wegens wanpraestatie, de verkooper de levering met schadevergoeding heeft aan- geboden, kan de ontbinding, wanneer de ontbindende voorwaarde niet in de overeenkomst is opgenomen, niet geëischt worden.

IX.

Het verbod, vastgesteld in art. 951 alinea 2 B. W., ver- valt door de verjaring van art. 472 B. W.

X.

De actie tegen den aannemer, volgens art. 1645 B. W., kan nog worden ingesteld, nadat tien jaren sedert het af- leveren van het werk verstreken zijn.

XI.

Terecht is den trekker geene wisselactie tegen den ac- ceptant gegeven.

XII.

De homologatie van het accoord kan niet door de recht- bank geweigerd worden, omdat de failliet aan een der

schuldeischers meerdere percenten, dan die bij het accoord overeen gekomen zijn, heeft beloofd, zoo maar de vereischte meerderheid voorhanden is, zonder dat deze schuldeischer medetelt.

XIII.

Zowel de schuldeischers als de curators van den failliet kunnen de Actio Pauliana instellen.

XIV.

Het is niet als algemeene regel aan te nemen, dat door de homologatie van het accoord, de Actio Pauliana vervalt.

XV.

Art. 88 B. R. V. dient te vervallen.

XVI.

De erfgenaam bij versterf heeft het recht van den notaris, onder wiens minuten een testament van den erflater berust, afschrift van dit testament te vorderen, al is het door den erflater herroepen.

XVII.

De compensatie van kosten mag, wanneer een der partijen in eenig punt in het ongelijk is gesteld, niet de kosten van het vonnis bevatten.

XVIII.

Te recht is deportatie in het Nieuwe Strafwetboek niet opgenomen.

XIX.

De koning kan geene gratie verleenen aan hen, die

volgens art. 66 C.P. op rechterlijk bevel in een verbeterhuis zijn geplaatst

XX.

Het inbrandsteken van uitgedorscht boonenstroo, opgestapeld ver van de plaats, waar de boonen zijn geogst, is niet strafbaar ingevolge art. 434 C.P., doch wel ingevolge art. 479 alinea 1 C.P.

XXI.

Ten onrechte zag het Hof van Arnhem (25 Nov. 1879) in de daad van hem, die ongemerkt zijne hand in den zak eener dame stak en terugtrok, zonder iets er uit te halen, strafbare poging tot diefstal.

XXII.

Ten onrechte bepaalt art. 155 alinea 2 van het Nieuwe Strafwetboek, dat de bepalingen omtrent moord, doodslag of mishandelingen worden toegepast, indien het tweegevecht niet plaats heeft in tegenwoordigheid van wederzijdsche getuigen.

XXIII.

In geval van verstek kan art. 203 Strafvoordering geene toepassing vinden.

XXIV.

De tuchthuis- en gevangenisstraffen beginnen te loopen van het oogenblik, waarop de veroordeelde, tot executie van die straffen, aangehouden wordt, en niet van dat, waarop hij in de gevangenis komt.

XXV.

De rechtbank is niet verplicht rechtsingang te verleenen,

zoo zij meent, dat de verdere inwinning van informatiën tot geene bezwarende uitkomst zal leiden.

XXVI.

De toevoeging van eene twaalfde provincie, hetzij die op de zee veroverd, of bij vredesverdrag verkregen wordt, maakt eene grondwetsherziening noodig.

XXVII.

Art. 76 der Grondwet verbiedt een kiesstelsel, waarbij uit onderscheidene districten de stemmen, op denzelfden kandidaat uitgebracht, bij elkander worden geteld.

XXVIII.

Art. III K.B. 3 Nov. 1866. Ind. Stbl. 1867 n°. 40 behoort niet in dat Besluit. (Zie mijne dissertatie pg. 53.)

XXIX.

Voor Inlandsche Vorsten en Rijksbestierders op Java is het verlof, uitgedrukt in Art. I K.B. 3 Nov. 1866. Ind. Stbl. 1867 n°. 40 niet benoodigd. (Zie mijne dissertatie bl. 54, 55.)
